

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

1
67079
4.02.80

~~DOZWIĘZAJĄCY~~
~~ŚWIADOMY~~
POUFNE
Egz. nr... **2**

Ppłk dypl. Adam M. RADZIŃSKI

MODEL KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO
PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ SZKOŁY
OFICERSKIEJ WOJSK RAKIETOWYCH
I ARTYLERII W RAMACH STUDIÓW
PRZEMIENNYCH

Rozprawa doktorska
(Część pierwsza)

12282
BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Warszawa

WARSZAWA 1985

1 - 971079
4.02.80

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

Egz. nr... 2

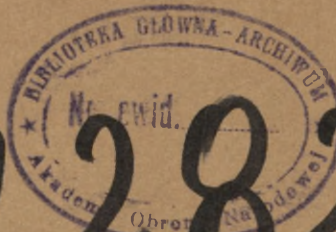

Ppłk dypl. Adam M. RADZIŃSKI

**MODEL KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO
PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ SZKOŁY
OFICERSKIEJ WOJSK RAKIETOWYCH
I ARTYLERII W RAMACH STUDIÓW
PRZEMIENNYCH**

Rozprawa doktorska

(Część pierwsza)

12282

WARSZAWA 1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WOJSKA POLSKIEGO

in. gen. broni K. ŚWIECZEWSKIEGO

KATEDRA WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

~~Do użytku~~
~~szkoleniowego~~

Prace, Prad. 779/21.08.95 *TH*

Egs. Nr 2.

ppłk dypl. Adam M. RAJEŃSKI

MODEL KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO POŁCZONYCH

WŚCOWIA W RAMACH STUDIÓW PRZEMIANNYCH

Rozprawa doktorska

opracowana pod kierunkiem naukowym

plk doc. dr hab. Tadeusza KRZEMIENIA

WARSZAWA - 1985

"Jeżeli złotnik sepsuje wyrób ze złota, to złoto można przetopić. Jeżeli cestą uszkodzone kamienie drogocenne, idą na złom... sepsanie osłowiecka jest albo wielkim przestępstwem, albo ogromną winą bez winy. Nad tym materiałem trzeba pracować dokładnie, zawsze określając, co się pragnie stworzyć z niego".

A.W. LUNACZARSKI - pedagog rewyjski
/1875 - 1938/

	STRONA
W S T Ź P	5
ROZDZIAŁ I ANALIZA TEMATU JAKO PROBLEMU BADAWCZEGO	7
1.1. Kształcenie taktyczne i jego zna- czenie w procesie kształcenia pod- chorążych WSOBRJA	7
1.2. Problematyka pracy, wymagania sta- wiane przed modelem kształcenia taktycznego	10
1.3. Metody i organizacja badań	16
ROZDZIAŁ II ORGANIZACJA I PRZEPROWADZENIE BADAŃ ORAZ ICH WYNIKI	22
2.1. Programy kształcenia taktycznego..	22
2.2. Kształcenie taktyczne w opinii różnych środowisk	29
2.3. Wnioski z przeprowadzonych badań..	41
ROZDZIAŁ III PODOZYCJE USPRAWNINIENIA PROCESU KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO ...	45
3.1. Miejsce i rola kształcenia taktycz- nego w ogólnym systemie kształcenia podchorążych	45
3.2. Czas przeznaczony na szkolenie tak- tyczne	49
3.3. Sytuacja kadrowa w Katedrze Taktyki Rezerwistów Wojsk i Służb	50
3.4. Środki materiałowo - techniczne ..	51
3.5. Program kształcenia taktycznego i jego realizacja	55
3.6. Formy i metody szkolenia taktyczne- go oraz ich doskonalenie	50

3.7. Propozycje w zakresie ustawiania poszczególnych działów kształcenia w WSOWRIA wywierających wpływ na przygotowanie absolwentów do wykonywania obowiązków w jednostkach liniowych	74
3.8. Model propozycji kształcenia taktycznego podchorążych	75
ZAKOŃCZENIE	91
BIBLIOGRAFIA	93
ZAŁĄCZNIKI:	
1. Główny cel kształcenia WSOWRIA w programach kształcenia 1967 - 83	98
2. Zestawienie ilościowe godzin przedmiotów kształcenia w ramach Katedry Taktyki Rednawców Wojsk i Służb	99
3. Udział szkolenia taktycznego w całości kształcenia podchorążych WSOWRIA /wg programu kształcenia z 1983 r./	100
4. Działy kształcenia w WSOWRIA	101
5. Zasady, metody i formy nauczania i uczenia się TAKTYKI w WSOWRIA	102
6.	
7. ankiety badania opinii określonych środowisk	103
8.	

WSTĘP

Studia przemienne są obowiązującą formą kształcenia w wyższych szkołach oficerskich, pozostawiając w gestii poszczególnych uczelni sprawę wyboru modelu przemienneści. W ten sposób - poprzez odpowiednie ukształtowanie programu - można uzyskać wyższy jakościowy poziom teoretycznego przygotowania przyszłych oficerów, a dzięki przyjętej formie studiów - bardziej racjonalne, adekwatne do potrzeb jednostek wojskowych praktyczne przygotowanie ich do wykonywania funkcji dowódczych i wychowawczych w pododdziałach.

Bezpośredni się okres intensywnej pracy nad nowymi programami studiów w myśl których nastąpiły zasadnicze zmiany w podziale poszczególnych przedmiotów sukcesnie na bloki i działy. W wyniku takiej rewolucji kształcenie taktyczne znalazło się w dwóch działach i trzech blokach przedmiotowych. Taka sytuacja musiała do szukania optymalnego modelu kształcenia taktycznego podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii, który sprostałby wymogom ogólnego systemu dydaktycznego wyższej szkoły oficerskiej. Wieleletnie doświadczenia dydaktyczne kadry oraz obserwacji procesu kształcenia uczelni stały się niewystarczające. Dlatego celowe i polityczne wydaje się podjęcie działań zmierzające do opracowania modelu kształcenia taktycznego podchorążych w ramach studiów przemiennych.

Intencją autora było rozwiązanie wyżej wymienionego problemu. Autor zdaje sobie sprawę, że istniejące warunki nie pozwalają jednocześnie i wyczerpująco nieświetlić wszystkich problemów związanych z modelem kształcenia

taktycznego. Na ostateczną weryfikację trzeba będzie poczekać 5-6 lat, kiedy pierwsi absolwenci objęci tym modelem będą mieli 1-2 letni staż służby w jednostkach wojskowych.

Podjęto nową w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii in. gen. J. Bema pracę, autor dokonał próby pokazania modelu kształcenia taktycznego podchorążych WSOBRIA w ramach studiów przemiennych. Całość problematyki ujęto w trzech rozdziałach. W pierwszym - dokonano analizy tematu jako problemu badawczego. Rozdział ten jest wstępem do dalszych rozważań i przedstawia problematykę pracy, wymagania stawiane przed modelem kształcenia taktycznego oraz metody i organizację badań. Rozdział drugi przedstawia wyniki badań z uwypukleniem analizy przedmiotu kształcenia taktycznego oraz opinii różnych środowisk na proces kształcenia taktycznego w uczelni. Rozdział trzeci stanowiący główną część rozprawy przedstawia model kształcenia taktycznego podchorążych oraz proponuje usprawnienia procesu ze szczególnym uwypukleniem form i metod kształcenia.

Wszystkim oficerom, którzy przyczynili się do zrealizowania niniejszej pracy a zwłaszcza jej promotorowi - płk doc. dr hab. Tadeuszowi KRZEMIENIOWI autor składa serdeczne, żołnierskie podziękowanie.

ROZDZIAŁ I

ANALIZA TEMATU JAKO PROBLEMU BALANCYJEGO

1.1. Kształcenie taktyczne i jego znaczenie w procesie kształcenia podchorążych WSOWR1A

Głównym celem działalności dydaktyczno-wychowawczej uczelni jest wszechstronne przygotowanie absolwentów do zawodu oficerskiego w wojskach rakietowych i artylerii na stanowiska dowódców baterii¹.

"KTO CHCE BYĆ DORNYM DOWÓDCĄ - MUSI BYĆ DORNYM TAKTYKIEM"
Zasady powyższej uzasadnić nie trzeba. Zostanie ona zrealizowana jedynie wówczas jeżeli szkoleniu taktycznemu nadana będzie odpowiednia ranga. Główny Inspektor Szkolenia WP gen. broni Eugeniusz MDLCZYK w artykule "Wyszkolenie taktyczne wykładnikiem zdolności bojowej" pisał "... W całości kształcie szkolenia szczególną rolę odgrywa szkolenie bojowe, a w nim szkolenie taktyczne. Jednoczy one bowiem wysiłek wszystkich szkoleniowców i ma na celu przygotowanie zarówno do indywidualnego jak i zespołowego działania. Z tego właśnie wynika znaczenie szkolenia taktycznego i jego ranga w procesie szkolenia ...".

Słowa te zobowiązują wszystkich biorących udział w procesie kształcenia a szczególnie kadrę dowódczą i dydaktyczną do podniesienia poziomu kształcenia taktycznego jako przedmiotu integrującego całości kształcenia podchorążych.

1 "Program kształcenia podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. Józefa Bema" - TOMUŚ 1983, WSOWR1A

Wyniki osiągane w szkoleniu taktycznym są wykładnikiem efektów działalności pedagogicznej, ponieważ w nim występuje synteza umiejętności nabywanych przez podchorążych w poszczegól-
 nych przedmiotach. W szkoleniu taktycznym bowiem integrują się wszystkie zasadnicze zagadnienia z przedmiotów społeczno-
 politycznych, ogólnokształcących, ogólnowojskowych i technicz-
 no-specjalnych. Dlatego też poziom szkolenia taktycznego w dużym stopniu zależy od opanowania wiedzy i umiejętności z pozostałych przedmiotów nauczanych w szkole. Wynika z tego, że praca każdego nauczyciela akademickiego i dowódcy oddziały-
 wuje na poziom przygotowania podchorążych ze szkolenia taktycz-
 nego, którego końcowe wyniki mają odzwierciedlenie w praktycz-
 nym działaniu podczas ćwiczeń taktycznych.

W nauczaniu taktyki integrują się nie tylko przedmioty wchodzące w skład taktyki rodzajów wojsk i służb. Tam gdzie chodzi o wyrobienie sprawności rozumowania i trafności podejmowa-
 nia decyzji, coraz częściej korzysta się z takich dyscyplin wiedzy jak: logika, psychologia, prakseologia, oczywiście w takim zakresie jaki jest niezbędny do sprawnego rozwiązywa-
 nia zadań taktycznych. Stosuje się bowiem z poszczególnych dyscyplin nauki te zasady, które są sprawdzalnie użyteczne w opanowaniu zasadniczych dla naszej uczelni przedmiotów tj.:
 taktyki i strzelania artyleryjskiego. Dlatego też wiadomości z dziedziny filozofii, pedagogiki, psychologii, matematyki, fizyki, cybernetyki, radiotechniki itp. posiadają poważny wpływ na ogólny rozwój zdolności taktyczno-dowodzących oficerów.

Nieumierne ważne miejsce w integracji szkolenia taktycz-
 nego przypada przedmiotom, które stanowią podstawę do praktycz-

nego działania jak: działoczoyny, strzelanie artylerii, topogeodezja, szkolenie chemiczne i saperkie, obrona przeciwlotnicza, szkolenie ogniowe i sanitarne, maszyna itp. Niepełne opamięnanie przez podchorążych umiejętności praktycznych z tych przedmiotów i świadomego ich wykorzystania powoduje obniżenie poziomu prowadzonych zajęć taktycznych i nie wpływa pozytywnie na rozwijanie wyobraźni podchorążego o działaniu bojowym. Można by przytoczyć wiele przykładów o potrzebie ścisłego i wzajemnego związku poszczególnych przedmiotów ze szkoleniem taktycznym. Oto kilka.

Trudno sobie wyobrazić dowódcę pododdziału artylerii w działaniu bez umiejętności wykonania skutecznego i szybkiego ognia, w celu przygotowania i wspierania walki pododdziału ogólnowojakowego niezależnie od warunków terenowych. Albo jak może skuteczne będzie działanie dowódcy w terenie podczas wykonywania zadań ogniowych i przesunięć ugrupowania bojowego, nie umiejącego posługiwać się mapą, nie znającego zasad orientacji i tego wszystkiego czego uczy topografia. Analogicznie znaczenie posiada matematyka, która posornie nie ma wiele wspólnego z taktyką. Z osobistego doświadczenia pedagogicznego autor twierdzi, że podchorążowie, którzy są "biegli" w matematyce posiadają umiejętności logicznego formowania myśli, lepiej radzą sobie podczas rozwiązywania taktycznych sytuacji problemowych, są bardziej konkretni i zdecydowani. Wreszcie jaką zdolność bojową osiągnie dowódca nie znający tajników pracy partyjno-politycznej i nie posiadający odpowiedniej wiedzy z psychologii w zakresie oddziaływania na podwładnych. Istnieje więc konieczność łączenia poszczególnych przedmiotów

kształcenia i uświadomienia celu działania na polu walki.
Przedmioty te integruje właściwe szkolenie taktyczne.

1.2. Problematyka pracy i wymagania stawiane przed modelem kształcenia taktycznego

Model kształcenia taktycznego podchorążych wyższej
szczebli wojskowej w zależności od potrzeb bywa różnie inter-
pretowany. Nie ulega jednak wątpliwości, że jest to proces
dydaktyczny.

Wincenty Okoń omawiając proces dydaktyczny² utożsamia
go z procesem kształcenia który winien zawierać następujące
elementy:

- nauczyciele;
- uczniowie;
- środki dydaktyczne /programy kształcenia, podręczniki
oraz materialne wyposażenie, które przyspiesza pożąda-
ne zmiany w uczniach/;
- warunki miejsca i czasu w jakich proces przebiega
/lokalowe, zdrowotne, czas, organizacja pracy, miejsce
praktyki/.

A zatem przez proces dydaktyczny rozumie się zespół czyn-
ności nauczycieli i uczniów oraz zastosowanie takich środków
i warunków, jakie służą wywołaniu pożądanych zmian w uczniach
się.

² System dydaktyczny - praca zbiorowa opracowana pod redakcją
W. Okonia, Warszawa, 1972, PZWS, s. 21 - 22

Czyli o procesie dydaktycznym lub o procesie kształcenia mówi się wówczas, gdy mamy do czynienia ze wszystkimi osterenymi elementami.

Inni autorzy³ zwracają szczególną uwagę na doskonalenie środków i warunków procesu dydaktycznego, między innymi takie jego zmodernizowanie i ukierunkowanie aby dominowało: samodzielność myślenia i działania słuchaczy, opracowanie lepszych kryteriów oceniania, szepatrywanie uoselni w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, polepszenie warunków pracy wykładowców, upowszechnianie pozytywnych poszukiwań i osiągnięć dydaktycznych itd.

Wojskowe szkolnictwo szwedzkie jako integralna część systemu edukacji narodowej ulega wraz z tym systemem przeobrażeniom zarówno w sferze funkcjonalnej jak i organizacyjno-strukturalnej. Potrzebę poszukiwania nowych rozwiązań wychowawczych, dydaktycznych i organizacyjno - metodycznych determinuje nie tylko postęp społeczno - ekonomiczny, ale również jakościowy rozwój sił zbrojnych oraz zmiany zasad i sposobów prowadzenia walki. Wyrazem twórczych poszukiwań nowego modelu tego szkolnictwa było opracowanie w połowie lat siedemdziesiątych śmiałej koncepcji znanej pod nazwą "Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy"⁴. I chociaż z wielu względów, głównie ekonomicznych, system ten nie został wdrożony, to jednak wiele idei weszło do praktyki dydaktycznej wyższych

3 - Współczesna uoselnia wojskowa. Warszawa 1973. WAP; artykuły M. Sidora, s. 11, J. Bogusza, s. 47, Z. Kosyrza, s. 107 - 109

- Treści kształcenia w szkole wyższej. Warszawa 1983, WAP, IPNPTISW; artykuły Cz. Kupisiewicza, s. 7, J. Zakaszewskiego s. 18, T. Lewickiego, s. 36, J. Bogusza, s. 43

4 Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy. Warszawa 1975, ASG WP

szkół oficerskich, a sądzić należy że i pozostałe również znajdą swoje odbicie w szkolnictwie wojskowym.

Autorzy "Wzorcowego systemu przygotowania nowoczesnego dowódcy" uważają, że doskonalenie procesu kształcenia winno zmierzać do:

- kształtowania właściwych postaw ideowo-politycznych oraz zawodowych słuchaczy;
- rozwijania zdolności organizatorskich;
- kształcenia słuchaczy szczególnie usdolnionych;
- indywidualizacji kształcenia;
- nauczania problemowego, kompleksowego i programowanego.

Kapitałną wagę posiada ww. dokument. Rolę transmisji spełniały wydawane kolejno w latach 1976 i 1982 "Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych wyższych szkół oficerskich"⁵ oraz "Program działania w zakresie doskonalenia i rozwoju wyższego szkolnictwa wojskowego w latach 1976 - 80 oraz w dziesięcioleciu 1981 - 90"⁶. Nie ma natomiast żadnych prac dotyczących perspektywnego modelu kształcenia oficerów wojsk rakietowych i artylerii, poza wewnętrznym opracowaniem WSOWRIA w roku 1974 pod tytułem "Program rozwoju Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. J. Bema na lata 1976 - 1990".

5 Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych wyższych szkół oficerskich, Warszawa 1981, MON, ZSSW

6 Program działania w zakresie doskonalenia i rozwoju wyższego szkolnictwa wojskowego w latach 1976-80 oraz w dziesięcioleciu 1981 - 90". Warszawa, lipiec 1981. Materiał na Sądę Wojskową, MON

W nawiązaniu do przedstawionych wyżej rozważań oraz w oparciu o powyższe dokumenty autor postanowił pojąć "model kształcenia taktycznego" następująco brzmiąc: model kształcenia taktycznego to wszelkie obejmujący ogół czynności wykładowców oraz podchorążych a także uczelni jako instytucji oraz zastosowanie takich środków i warunków, które umożliwią podchorążym zdobycie wiedzy taktycznej, nawyków dawód-czych oraz umiejętności taktycznego myślenia.

Pozostałe, używane w pracy pojęcia stosuje się w znaczeniu ogólnie przyjętym w naukach pedagogicznych⁷ lub wyjaśnia się je w tekście pracy.

Literatura poświęcona zagadnieniu kształcenia taktycznego praktycznie prawie nie istnieje. Poza ogólnymi rozważaniami mającymi charakter publicystyczny do wartościowych pozycji należyć można materiały do dyskusji na kolegium Komendantów WSO pt. "Aktualny stan, zadania i kierunki doskonalenia form i metod szkolenia taktycznego podchorążych wyższych szczebli oficerskich"⁸.

Obserwacje realizowanego blizko dwadzieścia lat procesu dydaktyczno - wychowawczego w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk

7 W zasadzie wg "Słownika pedagogicznego" W. Okonia, Warszawa, 1975, PWN

8 Aktualny stan, zadania i kierunki doskonalenia form i metod szkolenia taktycznego podchorążych wyższych szczebli oficerskich - WROCLAW 1961. WSO&Z

Bakietowych i Artylerii in. gen. J. Bona, prowadzone w tym okresie cząstkowe badania nad przygotowaniem absolwenta uczelni do pracy na pierwszym stanowisku służbowym, oraz studiowanie materiałów źródłowych utwierdzają w przekonaniu, że istnieje potrzeba dokonania pewnych przeobrażeń w kształceniu taktycznym, aby zapewnić przygotowanie absolwentów uczelni zgodnie z potrzebami życia i służby.

Dokonanie tych przeobrażeń będzie możliwe pod warunkiem ujawnienia zasadniczych braków oraz ukazanie rezerw tkwiących w procesie kształcenia taktycznego i przetworzenie ich w konkretne i możliwe do wprowadzenia w życie propozycje doskonalenia tego procesu. Droga do tego może być tylko wnikliwe badanie wszystkich zdarzeń składających się na proces kształcenia taktycznego, ze szczególnym uwzględnieniem środków dydaktycznych, a wśród nich programów kształcenia.

GLÓWNYM PROBLEMEM BADAUCZYM będzie określenie kierunków doskonalenia procesu kształcenia taktycznego w oparciu o istniejący model studiów WSOWRiA. Problem ten determinuje pytanie o to i jak należy zmienić i udoskonalić w procesie kształcenia taktycznego, aby sprostać współczesnym i przyszłym wymaganiom oficera - artylerzysty.

GLÓWNYM CELEM BADAŃ /rozprawy/ jest ujawnienie rezerw oraz opracowanie modelu kształcenia taktycznego podobnych WSOWRiA, którego wprowadzenie pozwoli na efektywniejsze wykorzystanie czasu przeznaczonego na kształcenie taktyczne, a tym samym lepszego przygotowania absolwenta do dowodzenia na współczesnym polu walki.

PRZEMIOTEM BADAŃ będzie zatem proces kształcenia taktycznego w WSOBRIA oraz związane z nim elementy kształcenia.

Rozważane problemy dotyczą tylko profilu dowódczego artylerii nieawionnej. Celowo zrezygnowano z rozpatrywania profilu politycznego posiadającego odrębny program kształcenia, oraz profilu rakietowego, którego kształcenie tylko do drugiego roku odbywa się w uoselni, następnie w 33 LSSBA w Orzechu.

W celu urealnienia powyższego celu autor przyjął następującą HIPOTEZĘ:

W procesie kształcenia taktycznego podchorążych WSOBRIA tkwią jeszcze istotne rezerwy, które można "uruchomić" wypracowując odpowiedni model kształcenia zapewniający podniesienie jego efektywności.

W celu opracowania modelu kształcenia taktycznego podchorążych WSOBRIA należało rozwiązać kilka problemów badawczych, które w postaci pytań sformułowano następująco:

1. Jaki jest i jaki będzie cel kształcenia taktycznego?
2. Jakie właściwości determinują proces kształcenia taktycznego i czy istnieją rezerwy dotyczące tego procesu?
3. W jakim zakresie i co należy zmienić w kształceniu taktycznym podchorążych?

Odpowiedzi na powyższe pytania poszukiwane w drodze studiowania dostępnej literatury, analizę programów kształcenia oraz dokumentów normalizacyjnych instytucji zarządzających szkoleniem w WSOBRIA, poprzez badanie opinii zainteresowanych środowisk kadry dydaktycznej, dowódczej oraz podchorążych.

W oparciu o literaturę przedmiotu⁹, dokumenty normatywne¹⁰ oraz w oparciu o dotychczasowe badania prowadzone w WSOBRIA¹¹ jednoznacznie stwierdzić należy, że zmiany w kształceniu podchorążych WSOBRIA, a w kształceniu taktycznym w szczególności powinny zmierzać do:

- przygotowania jakościowo na wyższym poziomie absolwenta uczelni;
- poszerzenia zakresu kształcenia do poziomu odpowiadającego dowódcy baterii;
- poddania rewizji obowiązującego podziału godzin na poszczególne przedmioty z wyłączeniem kształcenia taktycznego;
- poddania analizie metod kształcenia taktycznego;
- przeniesienie punktu ciężkości kształcenia z nauczania na samodzielne studiowanie przez podchorążych.

Auter sądzi, że wymienione wymagania, są w pełni uzasadnione i wynikają z potrzeb współczesnego życia wojskowego, z obserwacji dotychczasowego procesu kształcenia taktycznego oraz dyrektywnych ustaleń resortu Obrony Narodowej.

1.3. Metody i organizacja badań

Rozwiązując podjęte problemy badawcze posłużono się następującymi metodami:

-
- 9 - Trzycienny system przygotowania nowoczesnego dowódcy. Warszawa 1975, ASB WP
 - Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych wyższych szczebli oficerskich. Warszawa 1981, MON, ZSgW
 - 10 - Program działania w zakresie doskonalenia i rozwoju wyższego szczebla wojskowego w latach 1976-80 oraz dwięćdziesięciolecie 1981-90. Warszawa, lipiec 1981, materiał na Radę Wojskową MON
 - Program rozwoju WSOBRIA w latach 1976-90
 - 11 H. Urliński, B. Szumor, Cz. Pawlus. Wybrane problemy systemu kształcenia nowoczesnego dowódcy inżyniera artylerii w WSOBRIA in. gen. J. Bema w latach osiemdziesiątych /rozprawa doktorska/. Warszawa 1978, ASB WP

- Analizy systemowej w zakresie ustalenia przyczyn istniejącego stanu rzeczy. Baza analizy były programy kształcenia, wyniki kontroli i hospitacji;
- Badania opinii kadry dydaktycznej i dowódczej oraz podchorążych w zakresie propozycji usprawnienia procesu kształcenia taktycznego;
- Krytycznej analizy literatury przedmiotu w obrębie problematyki procesu dydaktycznego w szkole wyższej;
- Heurystyczny w zakresie problematyki budowy nowego modelu kształcenia taktycznego /możliwości zastosowania i realizacji, spodziewanych efektów, przeszkód itp./.

Terenem badań zatem była Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. J. Bema, oraz jednostki wojskowe Pomorskiego i Śląskiego Okręgu Wojskowego. Ponieważ badania prowadzone w jednostkach wojskowych wytypowanych jako miejsce praktyk podchorążych - należy sądzić, że jednostki z których uzyskano materiały reprezentują wyższy niż przeciętny poziom jednostki wojskowej tego rodzaju Sił Zbrojnych.

W analizie celu i esencji treści kształcenia taktycznego zastosowano badanie dokumentów dydaktycznych, w tym między innymi programy studiów od roku 1967 do obecnego czasu, dokumentów statystycznych dotyczących wyników kształcenia taktycznego, instrukcji o organizacji procesu kształcenia oraz innych dokumentów z zakresu organizacji procesu kształcenia taktycznego.

Przy określeniu stopnia przygotowania absolwentów WSOWRiA do służby na pierwszych i kolejnych stanowiskach służbowych zastosowano badanie opinii, a narzędziem była ankieta /zakon-

nik zamieszczony na końcu pracy/.

Pierwsze badania dotyczące doskonalenia procesu kształce-
nia przeprowadzono w 1970 roku i miało, że dotyczyły trzyletnie-
go procesu kształcenia dały bogaty materiał dotyczący sposobów
przygotowania przyszłych absolwentów do służby wojskowej.
Kolejne badania tego typu przeprowadzono w 1975-77 r. Badaniem
objęto absolwentów szkoły z lat 1971-75, kadre dydaktyczną
szkoły, kadre jednostek wojskowych wojsk operacyjnych oraz
podchorążych¹². Wyniki tych badań w części dotyczącej kształce-
nia taktycznego wykorzystane w niniejszej pracy.

Właściwe badania, których wyniki prezentuje się w niniej-
szej pracy przeprowadzono w latach 1980-81.

Badaniami tymi objęto:

- a. Około 60% kadry dydaktycznej oraz dowódców pododdziałów
szkolnych WSOWRIA. Do badań wytypowane oficerów reprezentu-
jącej zasadnicze katedry i cykle przedmiotowe / nauk
społeczno - politycznych, artylerii, topografii, sprzętu
artyleryjskiego i oczywiście taktyki/ oraz w miarę możli-
wości oficerów posiadających wieloletni staż w szkolnictwie
wojskowym. W dużym stopniu wykorzystano uwagi oficerów
Wydziału Naukowego WSOWRIA oraz 2-ego Komendanta WSOWRIA
ds. naukowych płk doc. dr K. Stachowiaka.
- b. Oficerów jednostek wojskowych /dowódców związków taktycznych
i oddziałów artylerii i ich sztabów/ w których odbywali
praktykę podchorążowie III roku studiów. Odpowiedzi uzyska-
no od 50% objętych badaniami dowódców jednostek wojskowych.

12 E. Sumner "Doskonalenie procesu kształcenia WSOWRIA im.
gen. J. Bema w świetle potrzeb w latach 1980 - 80" -
rozprawa doktorska. Warszawa 1978, ASG WP

c. Około 10% absolwentów WSOWRIA z lat 1975-80 pełniących służbę w wytypowanych jednostkach wojskowych Pomorskiego i Śląskiego Okręgu Wojskowego.

d. Około 60% podchorążych III i IV roku studiów w 1981 roku.

Opinie absolwentów pochodziły od oficerów, którzy ukończyli uściszenie w latach 1975-80.

Szczególne przedstawione to w tabeli 1.

TABELA 1

WYKAZ ABSOLWENTÓW WSOWRIA OBJĘTYCH BADANIAMi W 1981 R.

Absolwenci promocji z roku:		Wskaźnik procentowy:
1975 - 77	/8/	11,0%
1978	/23/	31,5%
1979	/32/	43,8%
1980	/10/	13,7%
RAZEM:	/73/	100,0%

TABELA 2

WYKAZ STANOWISK SŁUŻBOWYCH ABSOLWENTÓW WSOWRIA
OBJĘTYCH BADANIAMi W 1981 R.

STANOWISKA SŁUŻBOWE		Wskaźnik procentowy
Dowódca plutonu	/42/	57,5%
Dowódca baterii	/26/	35,6%
Dowódca dywizjonu	/1/	1,4%
Oficer sztabu dywizjonu /pułku/	/4/	5,5%
RAZEM:	/73/	100,0%

Objęci badaniami oficerowie¹³ zajmowali różne stanowiska służbowe od dowódcy plutonu do oficerów sztabu pułku. Szczegółowe przedstawione to w tabeli 2.

Dodać przy tym należy, że zarówno w okresie poprzedzającym jak również w trakcie badań prowadzone wywiady w dowództwach wojsk rakietowych i artylerii okręgów wojskowych, które potwierdziły potrzebę i słusność prowadzonych badań, jednak ze względu na swój ogólny charakter nie wniosły zasadniczych innowacji.

W celu uzyskania danych o skuteczności kształcenia taktycznego przeanalizowano również:

- 48 raportów z kontroli zajęć prowadzonych w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb przez Komendę Szkoły i Szefostwo Katedry w okresie 1980 - 82 r.;
- wyniki kształcenia taktycznego około 500 podchorążych w latach 1980 - 82 r.;
- sprawozdania kierowników dydaktycznych z praktyk podchorążych w jednostkach wojskowych w latach 1980 - 82;
- protokoły posiedzeń Rady Naukowej uczelni z lat 1980 - 83 które dotyczyły procesu kształcenia.

Wartość poszczególnych materiałów jest różna. Największą oczywiście wartość posiadają dokumenty dydaktyczne odzwierciedlające faktyczny stan kształcenia taktycznego.

Najmniejszą wartość, zdaniem autora, posiadają materiały uzyskane z badań ankietowych. Ich subiektywny charakter, słaba

13 Badania przeprowadzone w 1981 roku w jednostkach artylerii garnizonów: TORUŃ, BUDOWO, SZCZECIN, GNIEZNO, GŁOGÓW, ŻAGAN i SULECHÓW.

znajomość procesu dydaktycznego w WSOWRIA oraz preferowanie aktualnych potrzeb jednostek wojskowych stanowić mogą kryterium weryfikacji wyników uzyskanych innymi metodami.

Wszystkie wyżej wymienione badania przyczyniły się do realizacji zamierzenia autora jakim jest opracowanie modelu kształcenia taktycznego podchorążych WSOWRIA w oparciu o istniejący model studiów¹⁴. Autor nie zamierza dokonywać zmian programowych studiów WSOWRIA, jedynie wnieść pewne zmiany modernizacyjne do istniejącego programu kształcenia taktycznego. Niektóre z propozycji przedstawionych w pracy zostały w okresie ostatnich lat wprowadzone w życie, inne znajdują się w trakcie realizacji.

14 Model studiów WSO, w tym również WSOWRIA opracowany został przez Zarząd Szkolnictwa Wojskowego i obowiązuje od 1.10.1982 r.

ROZDZIAŁ II

ORGANIZACJA I PRZEPROWADZENIE BADAŃ ORAZ ICH WYNIKI

2.1. Programy kształcenia taktycznego

Aby określić tendencje rozwojowe procesu kształcenia taktycznego w WSOBRJA determinowane poprzez programy studiów poddano analizie programy które były podstawą organizacji procesu kształcenia szkoły jako wyższej uczelni wojskowej. Były to programy wydawane w latach 1967, 1970, 1972, 1976 oraz 1983, które obowiązywały:

- program z 1967 roku - w latach 1967 - 72;
- program z 1970 roku - w latach 1970 - 73;
- program z 1972 roku - w latach 1972 - 77;
- program z 1976 roku - w latach 1976 - 83;
- program z 1983 roku - od 1.10.1983 r.

Należy nadmienić, iż po wprowadzeniu programu w 1972 roku wycofano program z 1970 roku i wprowadzono programy przejściowe dla poszczególnej roczników. Identyczna sytuacja istniała w okresie 1976 - 83, kiedy to szkolenie realizowane było w oparciu o programy przejściowe. Programy te jednak nie wprowadziły istotnych zmian do procesu kształcenia taktycznego.

W analizie poszczególnych programów brano pod uwagę:

- a. główny cel kształcenia;
- b. zakres kształcenia, rozumiany jako szereg dowodzenia do którego należy przygotować absolwenta;
- c. wymiar czasu /podział godzin/ kształcenia taktycznego w stosunku do pozostałych przedmiotów;

- d. czas przeznaczony na samokształcenie;
- e. wniosek z analizy programów studiów.

a. Cele kształcenia

Analiza głównego celu kształcenia /w tym kształcenia taktycznego/ pozwala stwierdzić, że precyzowane go coraz głębiej i precyzyjniej w miarę upływu lat /Załącznik Nr 1/. W pierwszym programie szkoły, jako uczelnia wyższej, głównym celem było wykształcenie oficera "przygotowanego do wykonania podległym pododdziałom każdego zadania bojowego"¹⁵. Takie sformułowanie pozwala w bardzo dowolny sposób interpretować cel kształcenia. Program ten również nie określa tytułu zawodowego absolwenta. Kolejne programy bardziej precyzyjnie określają cel kształcenia oraz tytuł zawodowy absolwenta początkowo jako inżyniera - dowódcę a następnie dowódcę - inżyniera. W programach tych określano cel - jako przygotowanie do pierwszego stanowiska służbowego mianowicie dowódcy plutonu artylerii. Dopiero program z 1976 roku bardziej konkretnie precyzuje cel kształcenia postulując na pierwszym miejscu ukształtowanie "wysokich marksistowsko-leninowskich wartości ideowo-politycznych"¹⁶, na drugim miejscu szerzej niż poprzednio pojęcie wartości zawodowych oraz wprowadza dodatkowy postulat systematycznego podnoszenia kwalifikacji. Jednak dopiero program z 1983 r. precyzuje bardzo dokładnie cel kształcenia podchorążych WSOWRiA. Program ten postuluje, że

¹⁵ Program studiów WSOWRiA, wyd. 1967 r., s. 4

¹⁶ Program kształcenia WSOWRiA, wyd. 1976 r., s. 5

"głównym celem działalności dydaktyczno-wychowawczej uczelni jest wszechstronne przygotowanie absolwentów do służby oficerskiej w wojskach rakietowych i artylerii na stanowiska dowódców baterii"¹⁷. Z celu tego wynika zadanie szkoły, jako wyższej uczelni artyleryjsko-rakietowej typu dowódczego którym jest teoretyczne i praktyczne przygotowanie absolwentów do¹⁸:

- dowodzenia baterią oraz kierowania jej ogniem w różnych sytuacjach bojowych;
- organizowania i prowadzenia szkolenia politycznego, ogólnowojskowego i taktyczno-specjalnego w plutonie i baterii;
- samodzielnego rozwijania wiedzy społeczno-politycznej i ogólnej oraz umiejętności ogólnowojskowych, taktyczno-artyleryjskich i techniczne-specjalnych¹⁹.

Szczególne ważne jest ostatnie zadanie uczelni pozwalające szybko i samodzielnie adaptować się absolwentom na różnych stanowiskach służbowych. Jak ważne jest właściwe i precyzyjne sformułowanie celu kształcenia w programach studiów mówiono na II Międzynarodowej Konferencji Naukowej Dydaktyki Imaginacyjnej Wyższego Szkolnictwa Wojskowego, która odbyła się w dniach 3-4.12.1979 w Rybniku¹⁹.

b. Zakres kształcenia

Analiza programów pod względem zakresu nauczania dowodzi, że dopiero program z 1976 roku precyzuje zakres dowódcy plutonu

17 Program kształcenia podchorążych WSOWRIA, wyd. 1963, s. 13

18 Tamże, s. 14

19 "Podstawy metodologii budowy programów kształcenia w wyższych szkołach wojskowych" Warszawa 1980 r., WAT, WSOWL, ZSW, ILW ASG WP

i baterii, Program kształcenia z 1983 roku jednocześnie obejmuje zakres dowódcy baterii. Nasuwa się w tym miejscu pytanie: Czy taki zakres jest wystarczający? Na takie pytanie próbowano odpowiedzieć prowadząc badania w 1970 roku²⁰ oraz 1976²¹. Obydwa prowadzone pod kierunkiem płk dr E. Szumera. Badania z 1970 roku wykazały, że bez dodatkowego przeszkolenia absolwenci WSOWRIA już w drugim roku służby w jednostkach wojskowych obejmują stanowiska dowódców baterii i oficerów sztabu dywizjom artylerii. Jest ich odpowiednio 18,0% i 13,5%. W trzecim roku służby 51,2% oficerów obejmuje stanowiska dowódców baterii oraz 25,7% stanowiska w sztabach pododdziałów artylerii. Oznacza to, że 77% absolwentów w trzecim roku służby pełni funkcje do których nie było przygotowanych w szkole. Badania z 1976 r. odpowiednio przedstawiają się następująco:

- w drugim roku służby w jednostkach wojskowych: 29,1% i 11,0%
- w trzecim roku służby w jednostkach wojskowych: 53,8% i 11,6%.

W wyniku przytoczonych argumentów należy jednoznacznie stwierdzić, że nie może być innego zakresu nauczania asilei dowódcy baterii z jednoczesnym zapoznaniem z pracą dowódcy dywizjonu. W czasie analizy zakresu kształcenia wwrócono uwagę na treści kształcenia. Ta analiza pozwala stwierdzić, że w bloku ogólnokształcącym i techniczne-specjalnym przeważają treści zbliżone

20 Referat na konferencję naukową WSOWRIA "Szkolenie taktyczne w systemie kształcenia i wychowania podchorążych WSOWRIA" Nr bibl. Pf 2411, s. 3

21 E. Szumer "Doskonalenie procesu kształcenia w WSOWRIA w świetle potrzeb w latach 1980 - 90" - rozprawa doktorska Warszawa 1978, ASG WP

do programów wyższych uczelni cywilnych a natomiast w bloku ogólnotaktycznym i taktyczno-specjalnym nawet program kształcenia z 1993 roku niewiele wyobodzi poza horyzont poprzedniej szkoły oficerskiej.

Przyczyny takiego stanu rzeczy autor depetruje się w ciągłym "wywieraniu nacisku" przez jednostki wojskowe na praktyczną /wynierną/ stronę przygotowania absolwentów oraz systematyczne zmniejszanie czasu przeznaczanego na szkolenie taktyczne /Załącznik Nr 2/.

e. Wymiar czasu /podział godzin/ kształcenia taktycznego w stosunku do pozostałych przedmiotów

TABELA 3

ZESTAWIENIE GODZIN KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO W STOSUNKU DO POZOSTAŁYCH PRZEDMIOTÓW

Wyszczególnienie		Programy kształcenia				
		1967	1970	1972	1976	1980
Ogólna ilość godzin kształcenia		4841	4180	4410	3900	3944
Godziny kształcenia przedmiotów w ramach Katedry Taktyki	ilość	1209	1017	1130	914	916
	%	27	24	26	23,4	23,6
Godziny kształcenia taktycznego	ilość	707	569	630	480	490
	%	100	80,5	89,1	67,9	69,3

Z zestawienia powyższego /TABELA 3/ widać, że Katedra Taktyki Reducjów Wojsk i Służb realizuje średnio 1/4 ogólnej ilości godzin kształcenia. Dominująca rola Katedry Taktyki w ogólnym

procesie kształcenia jest więc widoczna. O roli tej szerzej mówiono w rozdziale I. Należy jednak ubolewać, że z upływem lat pomniejszy od 1967 roku ilość godzin przeznaczonych na kształcenie taktyczne systematycznie maleje i to znacząco. Aby w ślad za zmniejszeniem ilościowym nie nastąpiło obniżenie jakościowe kształcenia taktycznego zwrócić uwagę na intensywność kształcenia poprzez stałe doskonalenie form i metod oraz stosowanie nowocześniejszych środków dydaktycznych.

d. Czas przeznaczony na samokształcenie

Czas przeznaczony na samokształcenie /w tym i samokształcenie taktyczne/ w okresie od 1967 roku systematycznie wzrasta. Szczegółowe wyliczenia przedstawia tabela 4.

TABELA 4

PODÓWNANIE GODZIN SAMOKSZTAŁCENIA DO OGÓLNEJ ILOŚCI GODZIN KSZTAŁCENIA

Wyszczególnienie	Programy studiów w roku:				
	1967	1970	1972	1976	1983
Ogólna ilość godzin kształcenia	4541	4180	4410	3900	3948
Ilość godzin samokształcenia /w tym taktyczne- go/	492	585	672	960	882
Stosunek samokształcenia do zajęć programowych /w procentach/	10,8	13,9	15,2	24,6	22,5

UWAGA: Ilość samokształcenia przyjęto 6 godzin.

Przebieg wyrażający się rosnącym udziałem samokształcenia w procesie kształcenia jest obiektywnym wyrazem tendencji współczesnej dydaktyki. Sądzić należy, że proces ten może po-

stępować pod warunkiem jednak, że nastąpi postęp w rozwoju bazy dydaktycznej, stwarzającej podchorążym szersze możliwości samodzielnego zdobywania wiedzy.

e. Wnioski z analizy programów studiów

Analiza wykazała, że programy studiów /kształcenia/, w tym również kształcenia taktycznego, stanowiły podstawę przygotowania liczących kadr oficerów wojsk raketowych i artylerii do zadań stojących przed nimi w jednostkach wojskowych. Obiektywnie przynajmniej trzeba, że te zadania spełniały one dobrze. Jednakże rozwój wyśli wojskowej, ciągły wzrost wymagań przed absolwentami uosolnił, uwypukla szereg słabości programów. Do tych słabości należą:

1. Mało precyzyjne określenie celu kształcenia, zwłaszcza zadań kształcenia. Wyjątek stanowi ostatni program kształcenia z 1983 r.
2. Zawężenie zakresu kształcenia do pierwszego stanowiska służbowego absolwenta. Dopiero programy ostatnich lat, a szczególnie program 1983 r. precyzyjnie określa zakres kształcenia - zakres dowódcy baterii.
3. Przy ogólnej tendencji zmniejszania czasu przeznaczanego na kształcenie taktyczne, należy szukać sposobów aby w ograniczonym czasie odpowiedni zakres wiedzy przekazać absolwentom.
4. Czas przeznaczony na samokształcenie /w tym na samokształcenie taktyczne/ wykazywał tendencje wzrostu i taki stan rzeczy należy utrzymać. Należy również zadbać o odpowiednie wykorzystanie ww. czasu, poprzez wykształcenie u podchorążych nawyku i uniejętności samodzielnego podnoszenia wiedzy.

2.2. Kształcenie taktyczne w ocenie różnych środowisk

2.3.1. Ocena absolwentów

Aby uzyskać materiał badawczy na temat kształcenia taktycznego zwrócono się do absolwentów ukończyli służbę w jednostkach wojskowych.

Oto niektóre wypowiedzi absolwentów:

Na pytanie: "Czy w toku wykonywania obowiązków służbowych napotykałiście na trudności z zakresu wiedzy taktycznej?"

27,30% respondentów odpowiedziało, że trudności z zakresu wiedzy taktycznej dotyczyły następujących problemów, które uszeregowano następująco:

Op.	Odpowiedzi absolwentów	Odpowiedź w procentach
1	W organizacji armii obcych;	48,2
2	W znajomości działania wojsk obcych;	42,6
3	W znajomości zabezpieczenia działań bojowych wojsk własnych;	39,8
4	W znajomości nora taktycznych armii obcych;	37,4
5	W stawianiu zadań bojowych;	35,0
6	W znajomości taktyki rodzajów wojsk i służb;	31,2
7	W pracy na mapie i dokumentach bojowych;	30,5
8	W podejmowaniu decyzji taktycznych;	29,4
9	W znajomości taktyki ogólnej;	21,5
10	W dowodzeniu pododdziałem;	20,6
11	W pogłębieniu wiedzy drogą samokształcenia;	18,6
12	W znajomości organizacji wojsk własnych;	18,2
13	W znajomości taktyki artylerii;	17,6

Lp.	Odpowiedzi absolwentów	Odpowiedź w procentach
14	W znajomości zasad działania wojsk własnych;	12,4
15	W znajomości norm taktycznych wojsk własnych	8,2

Na pytanie: "Jakie są, Waszym zdaniem przyczyny trudności w opanowaniu wiedzy taktycznej przekazywanej w ucealni?"

34,51% respondentów odpowiadając na ww. pytanie udzieliło odpowiedzi, które można uszeregować następująco:

Lp.	Odpowiedzi	Głosy w procentach
1	W słabej wymagalności w szkoleniu;	76,2
2	Zmienieć system przekazywania wiedzy;	70,4
3	Zaostrzyć kryteria naboru kandydatów do szkoły;	42,8
4	Przekazywać więcej wiedzy teoretycznej;	40,2
5	Mniej teorii, a więcej praktycznych zajęć taktycznych;	38,8
6	Stworzyć lepsze warunki do nauki;	20,0
7	Nie uodgajających zwalniać ze szkoły;	10,8
8	Zmienić program kształcenia taktycznego;	8,2
9	Inne przyczyny	2,8

Z powyższego badania wynika, że respondenci upatrują trudności w opanowaniu wiedzy taktycznej w słabej wymagalności [76,2%] oraz niewłaściwym przekazywaniu wiedzy [70,4%].

Ponieważ oficer przygotowany w ucealni będzie pełnił służbę

około 30 lat, należy zwrócić uwagę na teoretyczną stronę przygotowania jego zawodu. Teoria winna stać się podstawą kształcenia umiejętności, to są nawyków. W jednostkach wojskowych istnieją podstawy do kształtowania umiejętności i nawyków, natomiast teoretyczne podstawy przyszły oficer może zgłębić tylko w szkole. Usasadniony wydaje się więc postulat absolwentów podniesienia wskaźnika zajęć teoretycznych /40,2%.

2.2.2. Oceny dowódców jednostek wojskowych

Udzielili odpowiedzi 50% dowódców jednostek do których zwrócono się z prośbą o odpowiedź, w formie ankiety, na temat kształcenia taktycznego. Ankieta zawierała trzy szeregowe pytania, a odpowiedzi przedstawiają się następująco:

Na pytanie: "Jakich problemów dotyczy słabość absolwentów w ich przygotowaniu do pracy w jednostce?" większość respondentów sugeruje, że w praktycznej pracy, a zwłaszcza dowodzeniu plutonem i zabezpieczeniu działań bojowych /53,5% odpowiedzi/. Pozostałe odpowiedzi uszeregowane przedstawiają się następująco:

- należytego przygotowania praktycznego - 19,0% odpowiedzi;
- podejmowania decyzji taktycznych - 13,5% odpowiedzi;
- należytego przygotowania teoretycznego - 6,6% odpowiedzi;
- stawiania zadań bojowych - 6,6% odpowiedzi.

Na pytanie "Jaki zakres wiedzy i umiejętności powinien opanować absolwent WSKWBIA?" większość dowódców odpowiedziała, że absolwent winien posiadać wiedzę taktyczno-artyleryjską do szczebla dywizjonu /80,2% odpowiedzi/, oraz umiejętności do szczebla baterii artylerii /73,6% odpowiedzi/.

Na pytanie dotyczące koncepcji kształcenia taktycznego nikt z respondentów nie przedstawił własnej, a większość /80,0% odpowiedzi/ uznała, że należy mniej czasu poświęcić na kształcenie teoretyczne, a więcej na praktykę. Pięciu respondentów /33,4%/ uznało, aby utrzymać równo proporcje przygotowania teoretycznego i praktycznego, a tylko jeden /6,0%/ sugerował aby więcej czasu w kształceniu taktycznym poświęcić teorii, a mniej działaniom praktycznym.

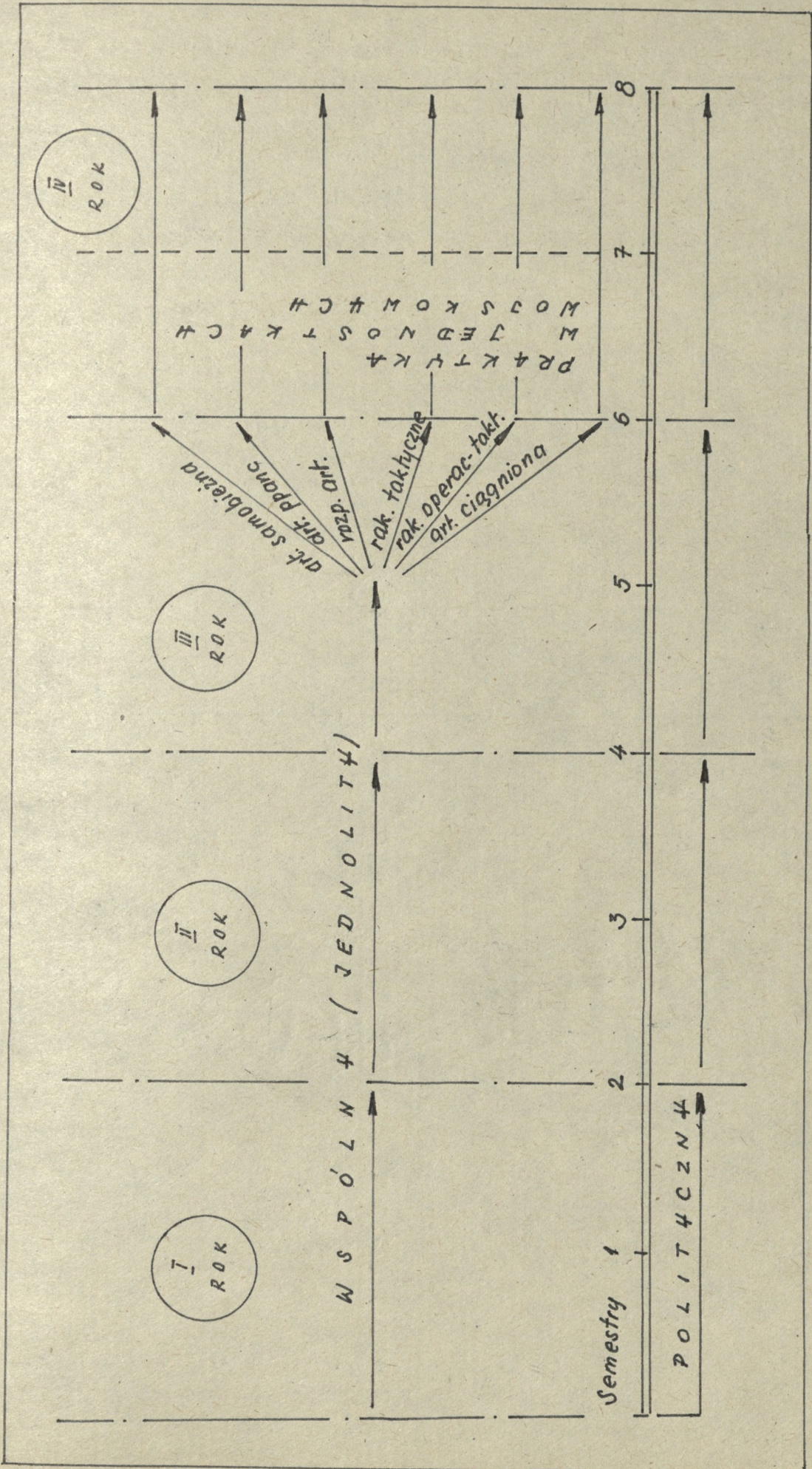
2.2.3. Oceny kadry dydaktycznej szkoły

Wśród kadry dydaktycznej zasiedlonych katedr i cykli przedmiotowych przeprowadzone badanie ankietowe na temat kształcenia taktycznego²¹. Ankieta stanowi załącznik Nr 8 niniejszej pracy. Badania przeprowadzone do następującego modelu studiów²² W czasie 1-5 semestru realizowany jest jednolity program dla wszystkich podchorążych.

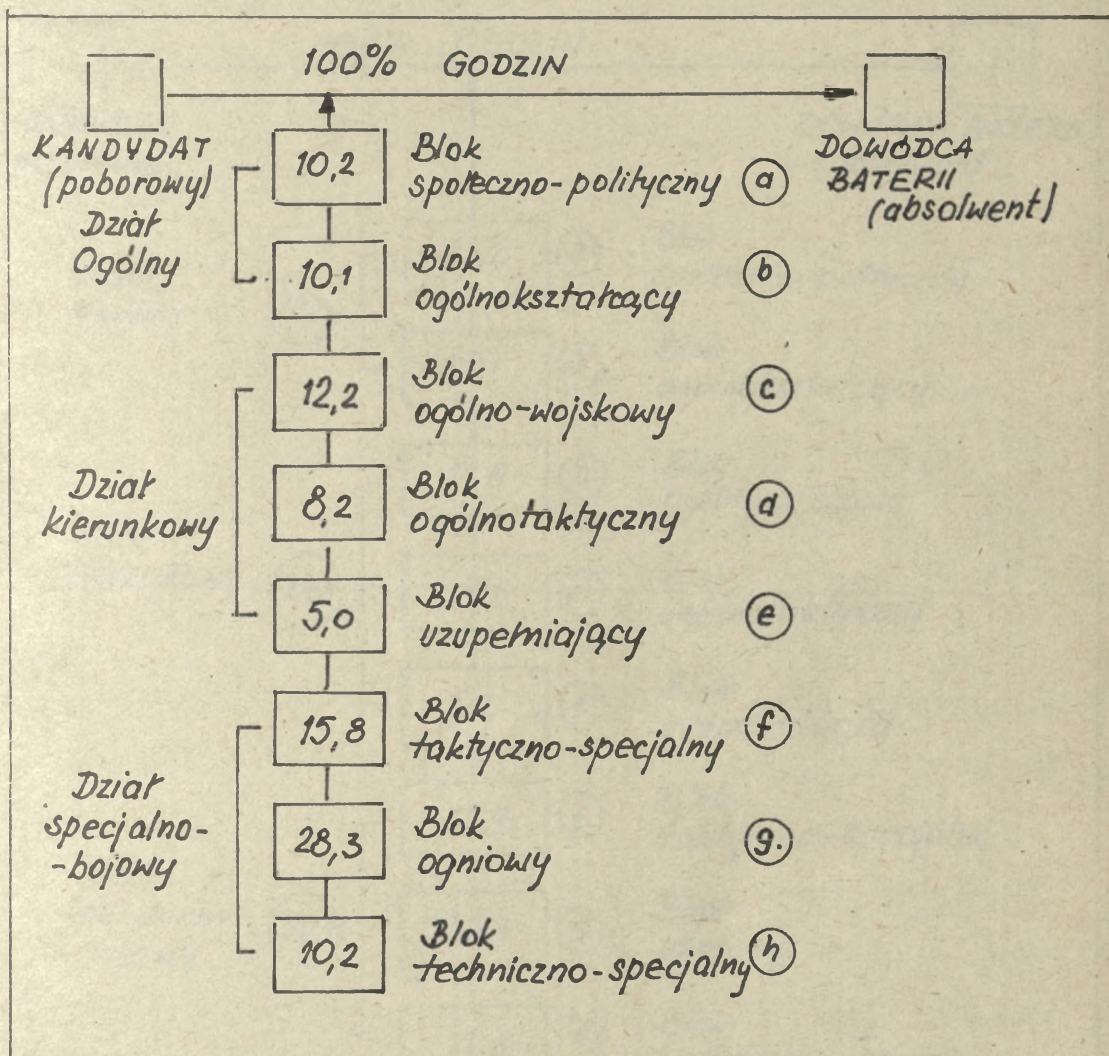
W czasie 6-8 semestru szkeli się podchorążych w następujących specjalnościach artyleryjsko-rakietowych: artyleria naziemna /ciągnięta i ośnobiętna/, artyleria przeciwpancerna, rozpoznawanie artyleryjskie, rakiety taktyczne, rakiety operacyjno-taktyczne. W czasie 7 semestru podchorążowie odbywają praktykę w jednostkach wojskowych. Graficznie przedstawia to rysunek 1.

21 Badania ankietowe przeprowadzone w miesiącu styczniu 1983 roku pod kierunkiem Taktyki IW18 - płk dr Stefana Olszewskiego. W zespole badawczym prócz autora uczestniczyli: ppłk dr M. Karbowski oraz mjr mgr inż. E. Rujna

22 Model studiów WSOWR1A opracowany został przez Z33W

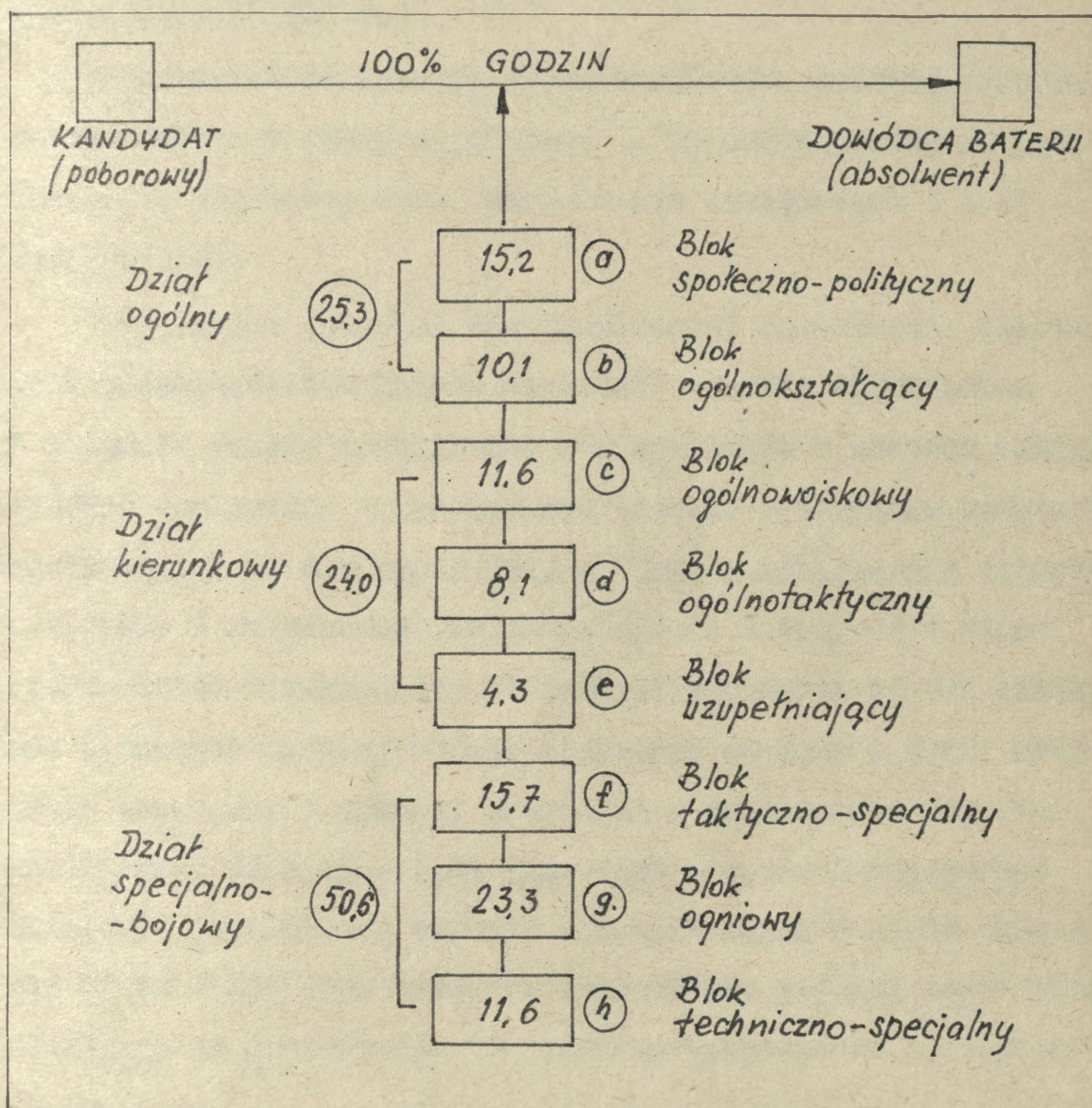
W wyniku przeprowadzonego badania uzyskano następujące wyniki. Kadra dydaktyczna katedr i cykli przedmiotowych zaproponowała podział procentowy czasu kształcenia z realizowaniem na działy kształcenia oraz bloki przedmiotowe²³ który przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Podział czasu kształcenia na działy kształcenia i bloki przedmiotowe

²³ Podział na działy kształcenia i bloki przedmiotowe - jak w "Programie kształcenia podchorążych WSOWRJA" wyd. 1983

W celu porównania wyników badań do aktualnego programu kształcenia w roku szkolnym 1982/83 przedstawia się to jak na rysunku 3. Szczegółowy podział poszczególnych przedmiotów przedstawiono w załączniku Nr 4.

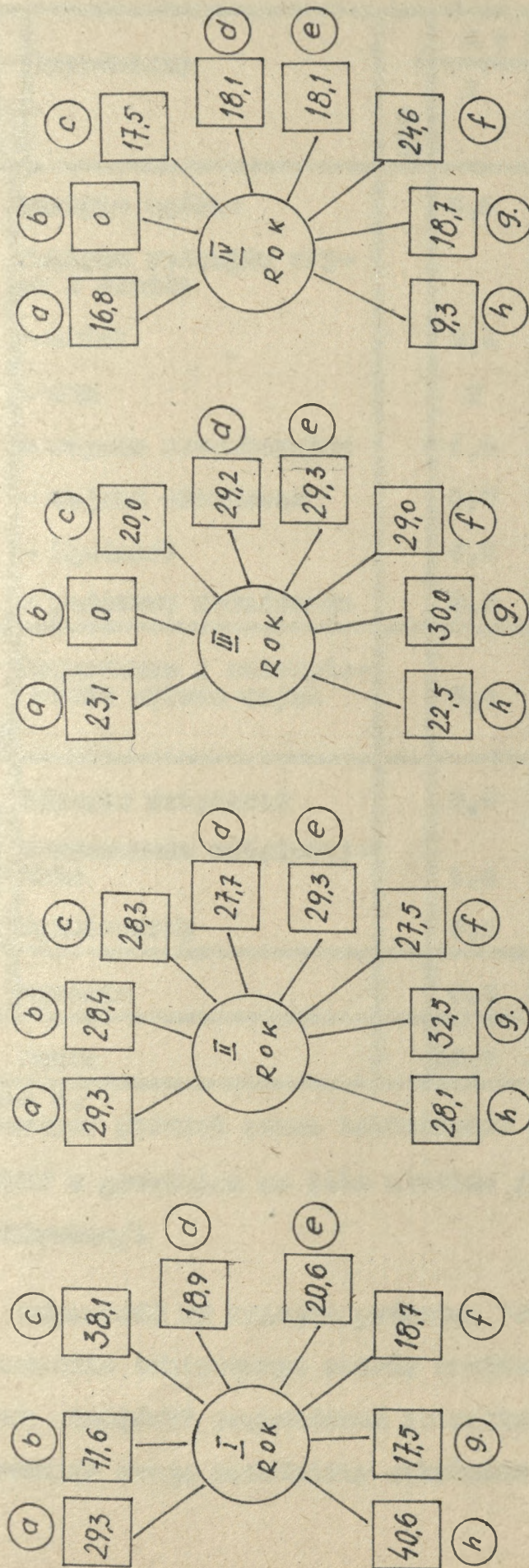

Rysunek 3. Aktualny podział czasu kształcenia na działy i bloki kształcenia

Powyższe porównania pozwalają stwierdzić, że istnieje zbliżenie poglądów kadry dydaktycznej i dowódczej co do czasu przeznaczanego na kształcenie taktyczne /24,0% - 23,8%/ do aktualnie realizowanego programu. W tym miejscu nadmienić należy, że postulat ten został zrealizowany w nowym programie kształcenia z 1983 r.

Odpowiedzi na kolejne pytania ankiety, ukazane graficznie przedstawione zostały na rysunku 4. Na uwagę zasługuje przesunięcie największej czasu kształcenia taktycznego I i II roku studiów.

Na kolejne pytanie: "Jak realizować kształcenie taktyczne w poszczególnych latach studiów?" - kadra dydaktyczna i dowódcza szkoły postulowała aby szkolenie z zakresu taktyki ogólnej realizować w początkowym okresie z większym natężeniem zmniejszając go z upływem lat, natomiast szkolenie z taktyki artylerii i rozpoznania artyleryjskiego zwiększać w miarę upływu czasu kształcenia. W wielkościach procentowych szkolenie z taktyki ogólnej maleje stopniowo od 5,0% - 3,7%; natomiast szkolenie z taktyki artylerii i rozpoznania wzrasta odpowiednio od 2,9% - 6,8% oraz 1,4% - 3,4%. Intensywność szkolenia przedmiotów taktyki rodzajów wojsk i służb skupia się na II i III roku studiów. Szczegółowy podział czasu przeznaczanego na kształcenie taktyczne przedstawione na rysunku 5.

- LEGENDA:**
- (a) Blok społeczno-polityczny
 - (b) Blok ogólnokształcący
 - (c) Blok ogólnowojskowy
 - (d) Blok ogólnotaktyczny
 - (e) Blok uzupełniający
 - (f) Blok taktyczno-specjalny
 - (g) Blok ogniowy
 - (h) Blok techniczno-specjalny

Rysunek 4 Podział procentowy czasu kształcenia z podziałem na poszczególne lata studiów oraz bloki (proponowany przez kadre szkoły).

Mieci przedmiotów	Przedmioty	KOD	Rok studiów			
			I	II	III	IV
ogólnotaktyczny	Taktyka ogólna		5,0	5,0	4,4	3,7
	Taktyka redziejów wojsk i służb:					
	- OPlet		0,4	0,3	0,1	0,2
	- OTK		0	0	0	1,5
	- wojska inżynieryjne		1,0	1,7	1,4	0,7
	- wojska chemiczne		0,3	1,6	1,7	0,3
	- Łączność		0,3	1,5	1,9	1,0
- podstawy dowodzenia		0,2	0,3	0,5	0,5	
Uzupełniająco	Gospodarka i zabezpieczenie tyłowe wojsk		0,4	0,5	1,1	1,0
Taktyczno-specjalny	Taktyka artylerii		2,9	5,6	6,4	6,5
	Wspoznanie artyleryjskie		1,4	2,6	3,2	3,4
	Działosyony		5,1	7,7	7,4	4,2
	egzamin		0,3	0,6	0,5	0,7
Razem			18,7	27,5	28,7	24,6

TABELA 5.

Procentowy podział czasu kształcenia przedmiotów Katedry

TAKTYKI z podziałem na lata studiów /proponowany przez kadre dydaktyczną/.

Odpowiedź na kolejne pytanie: "Jaką główną problematykę kształcenia taktycznego należy realizować na poszczególnych latach studiów?" respondentów potraktowali bardzo subiektywnie, preferując swoje przedmioty szkolenia /wykładowcy/ i kierunki

działalności służbowej /kadra dowódców/. Niemniej jednak udało się w ogólnej liczbie odpowiedzi ustalić zasadniczą problematykę. Kadra szkół postuluje aby na poszczególnych latach studiów wyszkolić:

- na I roku: żołnierza specjalistę plutonu dowodzenia i ogniowego umiejącego dowodzić drużyną i działaniem;
- na II roku: doskonaląc umiejętności w dowodzeniu drużyną i obsługą dział, wyszkolić dowódcę plutonu dowodzenia i ogniowego baterii;
- na III roku: doskonaląc działania plutonów dowodzenia i ogniowego wyszkolić dowódcę baterii artylerii;
- na IV roku: doskonaląc obowiązki dowódcy baterii i zapoznać z pracą dowódcy dywizjonu artylerii.

Kolejne pytanie dotyczyło ćwiczeń taktycznych. O potrzebie realizowania ćwiczeń taktycznych wypowiedziało się 55,1% respondentów, przeciwnych było 16,7%, a nie miało zdania 28,2%. Odpowiedzi pozytywnie należało uszeregować następująco:

- na I roku studiów - nie realizować ćwiczeń głównych;
- na II roku studiów - ćwiczenie taktyczne na szczeblu plutonu dowodzenia i ogniowego;
- na III roku studiów - ćwiczenie taktyczne na szczeblu baterii artylerii;
- na IV roku studiów - ćwiczenie taktyczne na szczeblu dywizjonu artylerii, w którym podoborządcowie uczestniczyliby na funkcjach dowódców baterii i plutonów.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że kadra uzależniła swoje na konieczność przeprowadzenia na każdym roku studiów egzaminu ze szkolenia taktycznego.

2.2.4. Oceny słuchaczy

W celu uzyskania opinii o kształceniu taktycznym w sierpniu 1981 roku przeprowadzono ankietowe badanie wśród podchorążych III roku studiów /odbywających praktykę w jednostkach wojskowych/ oraz podchorążych IV roku studiów bezpośrednio po odbyciu praktyki w jednostce. Ogółem uzyskano odpowiedzi od 128 podchorążych. Ankieta stanowi załącznik 7 do niniejszej pracy.

Analizując odpowiedzi podchorążych należy stwierdzić, że na pytanie: "Czy sposób przekazywania wiedzy taktycznej jest właściwy?" 48 podchorążych odpowiedziało twierdząco /37,5%/; negatywnie 16 podchorążych /12,5%/; nie miało zdania 64 podchorążych /50%/.

Na pytanie "Gdzie najwięcej wiedzy taktycznej można zdobyć?" podchorążowie odpowiedzieli, że na ćwiczeniach taktycznych /59,3%/ oraz wykładach /23,4%/.

Na kolejne pytanie "Czy oceny ze szkolenia taktycznego są zgodne z rzeczywistością?" większość /51,5%/ podchorążych odpowiedziała twierdząco.

Kolejne pytania dotyczące częstotliwości i metody sprawdzania wiedzy taktycznej przyniosły następujące odpowiedzi: 32,0% podchorążych uważa, że bardzo często /29,5% - często/ należy sprawdzać stopień opanowania wiedzy, a najlepszą metodą jest test - egzamin /39,8%/ oraz rozmowa z wykładowcą /24,2%/. Na podkreślenie zasługują również pojedyncze wypowiedzi podchorążych, na które zdaniem autora, należy zwrócić uwagę.

A mianowicie:

- "mniej teorii - więcej praktyki";
- "zajęcia teoretyczne ilustrować slajdami i filmami";
- "podać ciekawostki techniczne / i nowości/ na zajęciach";
- "przynajmniej raz pokazać praktyczne działanie pododdziału ogólnoszkolowego w terenie".

2.3. Wnioski z przeprowadzonych badań

Przeprowadzone w ramach pracy badanie pozwoliły zgłębić problematykę kształcenia taktycznego w WSOWRiA w wąskich jego elementach, zauważyć w nim przewidywalność oraz wskazać jakie przedsięwzięcia mogą przyczynić się do usprawnienia tego procesu.

Wypływające z badań wnioski pozwalają odpowiedzieć na pytanie badawcze oraz sformułować następujące wnioski:

1. Podstawowym kryterium wartości każdej pracy jest jej użyteczność praktyczna. Autor uważa, że przyjęte badania dokumentów dydaktycznych oraz opinii środowisk zajmujących się i uczestniczących bezpośrednio w procesie kształcenia taktycznego pozwolą wadać przedstawionym propozycjom walor praktycznej użyteczności. Pozwolą uruchomić rezerwy tkwiące w programowaniu, organizacji i realizacji procesu kształcenia taktycznego, a zatem pozwolą usprawnić proces kształcenia bez dodatkowych nakładów finansowych.
2. Cel kształcenia, w tym kształcenia taktycznego, winien być zawsze precyzyjnie i jednoznacznie określony. Autor uważa, że było to jedną z zasadniczych przyczyn niedoskonałości procesu kształcenia. Dopiero ostatnie programy z 1976, a szczególnie 1983 roku, w sposób jednoznaczny określają

cel i zadania kształcenia nawet na poszczególnych latach studiów.

3. Zakres kształcenia, z punktu widzenia potrzeb przyszłego pola walki oraz zadań jakie czekają na absolwenta w jednostce wojskowej, nie może być inny aniżeli dowódcy baterii.
4. Dotychczasowy proces kształcenia taktycznego nosi tradycyjny charakter, właściwy szkole średniej, gdzie podchorąży stanowi przedmiot nauczania nastawiony na odbiór przekazywanych treści kształcenia i wyrobienia pewnych nawyków praktycznych. Podchorążowie z przedmiotu nauczania muszą przekształcić się w podmiot kształcenia, który samodzielnie i świadomie zdobywa wiedzę taktyczną pod kierownictwem kadry dydaktycznej i dowódczej.
5. Czas przeznaczony na kształcenie taktyczne systematycznie maleł. Dopiero w ostatnich programach /z 1976 i 1983 r./ nastąpiła pewna stabilizacja. Ilość godzin szkolenia taktycznego nie może już maleć. Aby w ślad za zmniejszeniem ilościowym nie nastąpiło obniżenie jakościowe należy podnieść intensywność kształcenia poprzez doskonalenie form i metod kształcenia.
6. Czas przeznaczony na samokształcenie, w tym na samokształcenie taktyczne, systematycznie wzrastał. Taki stan rzeczy należy utrzymać. Należy również zadbać o odpowiednie wykorzystanie tego czasu, poprzez stworzenie bazy oraz wykorzystanie u podchorążych umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy.

7. Analiza opinii badanych grup środowiskowych pozwoliła ustalić, że zasadniczymi przyczynami słabego przygotowania absolwentów uczelni do praktycznej działalności w jednostce pod względem taktycznym jest słaba wynagalność w szkoleniu oraz niewłaściwy system przekazywania wiedzy taktycznej. Przyczyny powyższe muszą być uwzględniane zarówno w programach kształcenia jak i realizacji procesu kształcenia.

8. Wyniki badania opinii kadry dydaktycznej i dosłódzkiej uczelni oraz propozycje dotyczące:

- podziału czasu;
- problematyki szkolenia taktycznego na poszczególnych latach;
- ówiozeń taktycznych /głównych/

należy przyjąć jako słuszne i uwzględnić w programie kształcenia taktycznego.

9. W jednostkach wojskowych bardziej niż w szkole mogła być stosowana zasada łączenia teorii z praktyką oraz, że istniały lepsze warunki zdobywania przez podchorążych doświadczenia wojskowego /szwadrowego/ i społecznego, ułatwiającego w przyszłości łatwiejsze włączenie się w środowisko pracy i służby. Przeprowadzone badania, wieloletnie doświadczenie autora oraz wnioski z przeprowadzonych badań przez Zarząd Szkolnictwa Wojskowego²³ utwierdzają w przekonaniu, że praktyka podchorążych w czasie śródnego semestru jest najbardziej celowa i posiada następujące zalety:

²³ gen. bryg. dr St. Zak "Studia przeniome jako forma kształcenia podchorążych wyższych szkół oficerskich", /rozprawa doktorska/, Warszawa 1952, wyd. MON ZSiW

- ułatwia zdobywanie określonej wiedzy i umiejętności praktycznych przez podchorążych;
- ułatwia realizację dydaktycznej zasady łączenia teorii z praktyką;
- oddziałuje stymulująco na kształtowanie pogłębionych motywacji podchorążych do zawodu oficera - artylerzysty.

ROZDZIAŁ III

PROPOZYCJE USPRAWNINIENIA PROCESU KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO

W zamierzeniach autora leżało przeprowadzenie krytycznej, opartej na badaniach oraz studiach nad literaturą przedmiotu, analizie dotychczasowego procesu kształcenia taktycznego oraz zaproponowanie takiego modelu, który odpowiadałby celom kształcenia oraz potrzebom absolwenta jako dowódcy zarówno w wymiarze bieżącym jak i perspektywnym. Próbę graficznego przedstawienia ww. modelu przedstawia rysunek Nr 3.

3.1. Miejsce i rola szkolenia taktycznego w ogólnym systemie kształcenia podchorążych

O niezwykle istotnej, integrującej roli szkolenia taktycznego w całości kształcenia i wychowania podchorążych w uszełni typu dowódczego nie trzeba chyba nikogo przekonywać. Program kształcenia podchorążych nie pozostawia w tym względzie żadnych wątpliwości, stwierdzając wyraźnie²⁴: "Szkolenie taktyczne na wszystkich latach studiów traktować jako podstawowy przedmiot nauczania podchorążych. Wszystkie przedmioty i działy szkolenia ogólnowojskowego są podporządkowane potrzebom i celom szkolenia taktycznego a w szczególności: ochrona przed atakami, inżynieria wojaka, ochrona przeciwlotnicza, łączność, tajne dowodzenie, szkolenie wojskowe-medyczne, szkolenie kwatrustrzawskie, działoosyony, służba ogniowa

²⁴ Program studiów Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii, Wyd. 1967 r.

i inne. Wszystkie te przedmioty uniejętnie łącząc w czasie szkolenia taktycznego w kompleks, by u szkolenych stworzyć jak najbardziej realny obraz współczesnego pola walki, wykonując wzajemne powiązania wielu czynników które decydują o wykonaniu zadania bojowego”.

Wymogi przyszłego pola walki, do którego przygotowujemy naszą siłę zbrojną, decydują przede wszystkim o tym, jakim winien być nasz absolwent, młody oficer - intyguier wojsk rakietowych i artylerii. Spośród wszystkich funkcji jakie ma do spełnienia oficer zarówno w czasie pokoju jak i wojny na pierwszym miejscu wymienić należy jego funkcję dowódczą. Absolwent naszej uczelni musi być ukontakowany przede wszystkim jako dowódca baterii, umiejący bezbłędnie korzystać z niezwykle odpowiedzialnego prawa jakie ta funkcja na niego nakłada - prawa rozkazowania, prowadzenia żołnierzy do walki, kierowania ludźmi w najbardziej ryzykownych okresach walki. Aby oficer potrafił pomyślnie dowodzić powierzonymi pododdziałami, wychowywać i użyć swoich podwładnych, a w czasie wojny wykonywać określone zadania taktyczne, potrzebne mu są wiadomości z psychologii i pedagogiki wojskowej, pracy partyjno-politycznej, wiadomości z budowy sprzętu artyleryjskiego, teorii strzelania, matematyki, fizyki, chemii i innych przedmiotów. Jednakże w toku realizacji całego procesu kształcenia należy wszystkie przedsięwzięcia szkoleniowe oraz atmosferę pracy szkoleniowo-wychowawczej organizować mając na uwadze, że absolwent szkoły nie będzie matematykiem, fizykiem czy konstruktorem sprzętu artyleryjskiego - lecz będzie dowódcą plutonu i baterii.

Katedra Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb ze względu na swój charakter jest powołana do tego, aby kształtować sylwetkę podchorążego w ten sposób, aby po ukończeniu uczelni był przygotowany do dowodzenia i kierowania pododdziałami wojsk rakietowych i artylerii do stanowiska dowódcy baterii. Winna to być katedra wiedząca, a wszystkie pozostałe katedry, cykle i komórki organizacyjne uczelni ściśle z nią współdziałając - zabezpieczyć winny uzyskanie w efekcie założonych w programie celów szkoleniowych.

Popatrzmy, jakim z punktu widzenia potrzeb współczesnego pola walki oraz ze względu na swą dowódczą funkcję, winien być absolwent naszej uczelni kierowany do jednostki wojskowej.

Pomijając rozważania na temat postawy ideowo-moralnej oficera armii socjalistycznego państwa bez której nie można mówić o oficerze i dowódcy w ogóle - wymienić należy te czynniki, które odgrywają ogromną rolę w praktycznej pracy nad szkoleniem, wychowaniem i umacnianiem gotowości bojowej pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii. Głównym i nieprzerwanym zadaniem wszystkich żołnierzy, a dowódców w szczególności jest nieustanne doskonalenie gotowości bojowej wojsk rakietowych i artylerii, które muszą być w każdej chwili zdolne do natychmiastowych, zdecydowanych działań na polu walki. Dlatego znaczenie nabiera kwestia konsekwentnej wymagalności we wszystkich dziedzinach procesu kształcenia, w umacnianiu dyscypliny, w wyrabianiu nawyków wzorowego wykonywania każdego zadania. Niezależnie od tego gdzie oficer artylerii pracuje, onty swym postępowaniem, stosunkiem do ludzi i wykonywanych

nadań musi dawać przykład nie tylko wysokiej fachowości, lecz także świadomości politycznej, uczciwości i kultury. Dokonując się również w wojskach rakietowych i artylerii rewolucja techniczna nakłada na każdego artylerzystę obowiązki pilnego nadążania za postępem w sztuce wojennej, posiadania głębokiej znajomości sposobów skutecznego wykorzystania nowoczesnych rodzajów wyrzutni rakietowych i dział artylerii, szczególnie samobieżnej a także ciągłego i uporczywego doskonalenia swej wiedzy dowódczej i specjalistycznej, aby w warunkach bojowych - niezależnie od tego jak dalece byłyby one skomplikowane - potrafił pomyślnie dowodzić powierzonymi jemu pododdziałami. Oficer - artylerzysta musi być zawsze w stałej gotowości do precyzyjnego wykonania każdego zadania i rozkazu bojowego. Na tym polega między innymi specyfika służby w wojskach rakietowych i artylerii. Pamiętaj przy tym należy, że charakter przyszłego pola walki na którym znajdzie się młody oficer może być jakościowo zupełnie inny, niż dotychczas. Użycie broni czasowego ratenka nie pozostanie bez wpływu na psychikę zarówno mas żołnierskich jak i dowódców. Dlatego ogromnego znaczenia nabiera ukształtowanie zwłaszcza u dowódców właściwych cech moralnych, hartu i odporności psychicznej.

W warunkach naszej uczelni każda Katedra, Cykl przedmiotowy, każdy dowódca i wykładowca musi i powinien widzieć swój udział w takim wychowawczym i kształcącym oddziaływaniu na podchorążych, aby przygotować ich możliwie najlepiej do oczekujących ich zadań. Nie ulega jednak wątpliwości, że największą rolę na tutaj do spełnienia **SZKOLENIE TAKTYCZNE.**

W świetle powyższych rozważań tak oto przedstawiają się niektóre /zdanien autora najistotniejsze/ wskaźniki wiążące się z miejscem i rolą kształcenia taktycznego w ogólnym systemie kształcenia podchorążych.

3.2. Propozycje czasu przeznaczanego na szkolenie taktyczne

W ciągu ostatnich lat studiów, uwzględniając czas przeznaczony na pobyt w jednostkach wojskowych, samokształcenie, sesje egzaminacyjne i urlopy, we wszystkich profilach szkolenia na naukę przeznaczono 3945 godzin lekcyjnych²⁵. Dział specjalno-bojowy obejmuje z tego 2000 godzin, to jest 50,0%²⁶.

Czas przeznaczony na szkolenie taktyczne stanowi 31% czasu przeznaczanego na szkolenie specjalno-bojowe i 24,5% ogólnego czasu przeznaczanego na szkolenie²⁷. Zdaniem autora propozycje te są w pełni uzasadnione i odpowiadają roli przygotowania taktycznego i wymagań jakie stawia przed absolwentem szkoły praktyczne życie w jednostkach wojskowych. Specyfika pracy oficera wojsk rakietowych i artylerii tym między innymi różni się od pracy w innych zawodach, że wymaga stałej gotowości do natychmiastowego działania, stałej i wysokiej sprawności w rozwiązywaniu trudnych zadań intelektualnych oraz

25 Program kształcenia podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii - Toruń 1963 r., s. 20

26 "Udział szkolenia taktycznego w całości kształcenia podchorążych WSOWRIA" - załącznik Nr 3

27 Szkolenie taktyczne łącznie z przedmiotem "Taktyka ogólna", przedmiotami "Taktyki i techniki ruchów wojsk i służb" oraz "Gospodarka i zabezpieczenie tyłowe wojsk"

wysokiej sprawności fizycznej. W warunkach działań bojowych nie będzie czasu na przypomnienie sobie obowiązujących zasad, na zaglądnienie do podręczników oraz instrukcji. Oficer musi posiadać wyrobione, niejako automatyzowane, nawyki działania w określonych sytuacjach bojowych. Aby stan ten uzyskać należy wiele czasu poświęcić już w szkole na doskonalenie nabytych umiejętności. Autor proponuje, wzorem treningów ogniowych, artyleryjsko-strzeleckich, chemicznych, wuster i t p., w ramach czasu przeznaczanego porządkiem dnia, doskonalić umiejętności szkolenia taktycznego. Czas treningu taktycznego, stanowiący swoistego rodzaju rezerwę czasową, umiejętnie wykorzystany przez kadrę dydaktyczną i dowódcą, na doskonalenie słabo opanowanych zagadnień lub wymagających większego czasu, przyczyni się do podniesienia umiejętności taktycznych podchorążych.

3.3. Propozycje dotyczące sytuacji kadrowej w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb

Ilość i jakość kadry dydaktycznej w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb odpowiada w zasadzie potrzebom przy nałożeniu 600 godzin na wykładową oraz 540 godzin na starszego wykładową, chociaż ze względu na doskonałość oraz uczestnictwo w innych przedsięwzięciach /podróż służbowa, udział w kontrolach i inspekcjach, udział w ćwiczeniach wyższych przełożonych itp./ oficerowie są i przez najbliższy czas będą przeciążeni pracą. Kadra dydaktyczna Katedry stanowi 16% a wraz z wykładowcami przedmiotów specjalistycznych 25% kadry Oddziału Szkolenia.

Wśród kadry artylerzystów katedry:

15% oficerów posiada stopień naukowy doktora;

40% oficerów posiada wyższe wykształcenie wojskowe
/ASB WP/;

5% oficerów posiada wyższe wykształcenie cywilne;

18% kontynuuje studia w ASB WP /dokteranckie/;

25% ukończyło naukę na Studium Inżynierskim.

Ogólna ilość kadry posiadającej wyższe wykształcenie II stopnia lub studiujących stanowi 75% kadry artylerzystów Katedry Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb. Po uwzględnieniu wykładawców przedmiotów specjalistycznych wskaźnik powyższy nie ulegnie zmianie.

Kadra dydaktyczna posiada bogate doświadczenie w pracy dydaktycznej, wielu przybyło do Katedry ze stanowisk dowódczych lub sztabowych w jednostkach operacyjnych, a jeden na raz sobą udział w II wojnie światowej. Nie ilość zatem i nie jakość kadry dydaktycznej stanowi przeszkodę, która powoduje, że szkolenie taktyczne nie zajmuje jeszcze takiego miejsca jakie winno zajmować w oczekiwaniu sukcesu podchorążych. Auter proponuje, niezależnie od istniejącej sytuacji kadrowej Katedry podniesienie kwalifikacji zawodowych. Oczywistym wydaje się zasada, że tylko przez doskonalenie własnej wiedzy i umiejętności lepiej i z większym efektem będącym przekazywali i doskonalili wiedzę taktyczną wśród podchorążych.

3.4. Propozycje dotyczące środków materialno-technicznych

Zasoby materialne przeznaczone do zabezpieczenia procesu szkolenia taktycznego są proporcjonalne do możliwości szkoły.

Nie są duże, ale racjonalne gospodarowanie nimi pozwoliło stworzyć stojącą na wysokim poziomie techniczną bazę gabinetową, obejmującą szeroki wachlarz środków, których wykorzystywanie intensyfikuje w znacznym stopniu proces nauczania. Są to więc projektory filmowe, rzutniky pisma, epidioskopy, aspektometry, magnetofony, tablice magnetyczne i inne. Na specjalnie podkreślenie zasługuje szkolny ośrodek telewizyjny dydaktyczny, który sprzężony z ośrodkiem obliczeniowym bierze czynny udział w procesie dydaktycznym. W związku z powyższym jednoznacznie należy stwierdzić, że w zasadzie nie ma zajęcia taktycznego na sali w czasie którego nie byłaby wykorzystywana część tych urządzeń. Dużym nakładem sił i środków sbudowane poligonowy ośrodek szkolenia, który pozwala w sposób praktyczny uosyć podchorążego tego, co będzie jemu potrzebne w czasie walki. Autor w tym zakresie proponuje utrzymanie w dotychczasowym stanie oraz modernizowanie i doskonalenie istniejącej bazy gabinetowej i poligonowej. Niedostatki z zabezpieczenia szkolenia taktycznego podchorążych w terenie sprawdzają się do czynników w dużym stopniu niezależnych od szkoły o mianowicie:

- trudności w uzyskaniu odpowiednich rejonów ćwiczeń. Przed kilku laty zniknęły resztki nieużytków wokół TOMUNIA, wykorzystywanych do ćwiczeń. Natomiast rejon przydzielony na poligonie w postaci części I kierunku szusze do powtarzania niemal wszystkich ćwiczeń w tym samym miejscu, co z punktu widzenia taktyki jest wysoce niewskazane. Inno kierunki ze względu na przeciążenie Ośrodka Szkolenia Poligonowego Artylerii może szkoła otrzymać i to nie zawsze -

wyłącznie do strzelań artyleryjskich. Autor w tym zakresie proponuje częstsze przydzielanie innych kierunków poligenowych oraz wykorzystywanie ich nie tylko do strzelań artyleryjskich, ale wykorzystywanie do prowadzenia ćwiczeń taktycznych połączonych ze strzelaniem sznurami bojową;

- trudności w zapewnianiu dostatecznej ilości odpowiednich pojazdów mechanicznych. Park samochodowy, którym dysponuje szkoła jest przestarzały i bardzo intensywnie eksploatawany; nie zawsze możemy otrzymać potrzebną ilość pojazdów, a otrzymane nie zawsze wracają do koszar na skutek licznych defektów. Autor proponuje "odświeżenie" istniejącego parku samochodowego w takim zakresie aby umożliwił sprawne i kompleksowe prowadzenie szkolenia taktycznego w terenie, oraz aby otrzymanie oddzielnego pojazdu dla prowadzącego ćwiczenia /samochodu osobowo-terenowego/ nie graniczyło z wygraną na loterii, ale było rzeczą normalną i oczywistą;
- na żadne ćwiczenie połączone ze strzelaniem sznurami bojową nie możemy wystawić lub otrzymać pododdziału o etatowym składzie. Szkoła nie posiada pododdziału ćwiczebnego /pododdziału zabezpieczenia ćwiczeń i strzelań/, a szkolny sprzęt taki jak działa i wyrzutnie są w pojedynkowych egzemplarzach /z wyjątkiem 122 mm haubic wsór 38/. W rezultacie nasz absolwent opuszcza szkołę nie widząc w szeregu rozwiniętej i wyposażonej baterii artylerii, a jako oficer ogniowy nie dowodził nigdy sześciodziałowym rzutem ogniowym na stanowisku ogniowym. Autor proponuje przydzielenie szkole pododdziału zabezpieczenia ćwiczeń i strzelań o składzie mieszczącym przynajmniej w sile dywizjonu artylerii;

- od lat uoselnie posiada trudności w uzyskaniu niezbędnej ilości map poligonu TORUŃ do potrzeb szkolenia podchorążych. Podział arkuszy w skali 1:25000 jest tak niefortunny, że obszar o powierzchni nie większej niż jeden arkusz, znajduje się na styku czterech arkuszy. Powoduje to niepotrzebne marnotrawstwo i mniejszą dokładność pomiarów na kolejnych arkuszach. Wcale nie lepsza jest sytuacja map ówczesnych. W wyżej wymienionej sytuacji autor proponuje zwiększenie limitów przydziału map;
- od lat uoselnie posiada trudności w zaopatrywaniu w odpowiednie wydawnictwa biblioteki naukowej uoselni. Brak w niej odpowiedniej ilości różnego rodzaju materiałów i wydawnictw centralnych jak np.: informatory o armiach obcych, zbiory norm, instrukcje, regulaminy, które niejednokrotnie decydują w pojedynczych egzemplarzach tak, że nawet nie starczą ich dla wykładowców, a o studiowaniu tych wydawnictw przez podchorążych nie ma mowy. Autor proponuje, aby rozdzielnik na te materiały dla szkół oficerskich był sporządzany przez Zarząd Szkolnictwa Wojskowego, a okręgi wojskowe były realizatorami tych rozdzielników;
- zupełnie odrębną wydaje się konieczność stworzenia jakiejś instytucjonalnej komórki lub zakładu pomocy naukowych. Nie chodzi tu o to co znajduje się obecnie w magazynie pomocy naukowych, ale o zakład, który zajmowałby się wytwarzaniem wg projektów wykładowców, przechowywaniem, konserwowaniem i udostępnianiem szerokiego wachlarza pomocy audiowizualnych, bez których nie może być odpowiedniego wykorzystywania bogatej bazy technicznej naucesania gabinetowego. Porostawienie

na dalszą drogę tej sprawy na obecnym, chałupniczym poziomie organizacyjnym, gdzie wszystkie zajęcia od czasu i dobrej woli poszczególnych wykładowców nie jest rozwiązaniem optymalnym i powinno ulec zmianie.

3.5. Propozycje dotyczące programu kształcenia taktycznego i jego realizacji

W tym miejscu należy poruszyć zjawisko, z którym boryka się od lat szkolnictwo wojskowe²⁸ /i nie tylko wojskowe/, a mianowicie tzw. przeładowanie programów.

Wiedomo, że wraz z rozwojem nauki i techniki /w tym także wojskowej/ ilość informacji naukowych rośnie bardzo szybko. Przystawanie tych informacji przekracza możliwości gnozeologiczne pojedynczego człowieka. Stąd selektywny rozwój, stąd specjalizacja w poszczególnych dziedzinach wiedzy, działalności, produkcji. Oficer wojsk rakietowych i artylerii niestety musi posiadać niezbędny zasób wiedzy i umiejętności z szeregu dziedzin wiedzy określonych programem kształcenia²⁹. Dlatego wiedza ta powinna być wnikliwie i dokładnie wyselekcjonowana, a podstawowym kryterium selekcji winny być praktyczne zadania z którymi oficer - artylerzysta spotka się w jednostce i przewidywane zadania, które będzie realizował w czasie działań bojowych. Przy układaniu programów szkolenia niestety często zapomina się o tych kryteriach³⁰ i starają się włączyć

28 Sympozjum na temat "Treści kształcenia w szkole wyższej" zorganizowane przez INPPTiSW, WAP, ZSzw, WOSW w dniu 6-8.10.83 - udział osobisty autora

29 Program kształcenia podchorążych WSOWRiA in.gen.J.Bona, TOMiK 1983, wydanie WSOWRiA

30 Programy szkolenia z przedmiotów specjalno-bojowych /w tym taktyki artylerii/ układa kadra dydaktyczna uwoelni

do nich wszystko co o określonych dziedzinach, tematach i zajęc-
 iach można powiedzieć lub co może się podchorążemu przydać.
 Ten "wszystkoś" usankcjonowany zatwierdzenia przez prasisto-
 wych programem oddziałuje w dwóch kierunkach: albo wykładowo-
 indywidualnie selekcjonując materiał, co nie sprzyja jednoli-
 tości w szkoleniu i nerwie ich w czasie kontroli na सराय, że
 nie realizują w pełni zadań określonych programem, albo
 co gorzej powoduje pobieżne /po lektach/ omówienie wszystkich
 zagadnień bez określonego punktu ciężkości. Podobnie przedsta-
 wie się sprawa również z ćwiczeniami taktycznymi. Dążenie do
 kompleksowości, za wszelką cenę, powoduje wtłaczanie do ćwi-
 czenia dużej ilości zagadnień z różnych przedmiotów. W resul-
 tacie brak jest czasu na dokładność i staranność a jedno lub
 dwukrotne powtórzenie nieprawidłowo wykonanych czynności nie
 pozwala na przerobienie innych zagadnień. Zdaniem autora,
 ćwiczenia kompleksowe należałoby prowadzić dopiero po przere-
 bieniu ćwiczeń i treningów podstawowych, w czasie których pod-
 chorążowie nauczyliby się zasadniczej pracy dowódcy /funkcyj-
 nego/ na danym szczeblu, a więc pracy dowódcy drużyny, oddziału,
 pracy dowódcy plutonu dowodzenia, ogniowego itd. Po dobrym
 opanowaniu podstawowych dla danego szczebla nauczania /w salob-
 ności od roku studiów/ czynności, każde ćwiczenie może i powin-
 no być ćwiczeniem kompleksowym, gdyż tylko takie ćwiczenia
 mogą pokazać podchorążemu cały złożony obraz wspólnego
 pola walki.

Przebieg ćwiczeń kompleksowych z pominięciem tej zasady, a więc wówczas, gdy słuchacze nie opanowali jeszcze podstawowych elementów pracy dowódcy określonego szeregu stwarza sytuację, w której np. z sześciu godzin czasu poświęconego na ćwiczenie, którego celem jest nauczyć podchorążych pracy oficera ogniowego - ponad połowę czasu poświęcają do rajonu ćwiczenia, pokonywanie terenu szatowego, minowanie, rozminowywanie, walka z lotnictwem, dywersją itp. W rezultacie tylko niewielu podchorążych może praktycznie pełnić właściwą funkcję oficera ogniowego: wybierać i zajmować stanowiska ogniowe, przygotować baterię do strzelania, zorganizować ubezpieczenie bezpośrednie stanowiska ogniowego, kierować ogniem rzutu ogniowego, podczas strzelania. Efekty tego stanu nie dają na siebie długie czekać. Podchorążowie są niedouczeni, nie potrafią szybko i sprawnie wykonywać swoich podstawowych obowiązków jako artylerzyści, tempo ćwiczeń jest nieurwane, dowódcy jednostek startują się, że absolwenci szkoły nie są należycie przygotowani do dowodzenia pododdziałami i do szybkiego /wg norm czasu/ wykonywania swoich obowiązków w czasie ćwiczeń³¹.

Należy również podkreślić ciągle i systematyczne dążenie w szkoleniu taktycznym do zaniechania czasu przeznaczanego na szkolenie teoretyczne na korzyść praktycznego. Są nawet tacy, którzy uważają, że szkolenie taktyczne winno w całości być praktyczne, ponieważ tylko dzięki praktycznemu wykonywaniu czynności można osiągnąć oczekiwane wyniki. Zdaniem autora pamiętać należy, że zgodnie z leninowską teorią odbicia -

31 Wyniki badań autora - rozdział II pracy

proces poznawczy przechodzi od myślowego spostrzeżenia, poprzez teoretyczne /myślowe/ uogólnienie do praktycznego działania a nie odwrotnie. Dlatego bez teorii nie może być świadomego praktycznego działania, dlatego w optymalny sposób należy wyważyć te elementy procesu poznania w warunkach szkoły i winny one znaleźć swój wyraz w programach nauczania.

Dobrze, logicznie i celowo sbudowany program szkolenia to połowa sukcesu w realizacji procesu dydaktycznego. Powinny zatem, zdaniem autora, wnikliwie studiować program i bacznie przyglądać się wnioskem wypływającym w toku jego realizacji, a w razie uzasadnionej potrzeby posiadać kompetencje dokonywania w nich zmian. W szkole naszej prowadzone są ciągle badania nad efektywnością kształcenia³². Ostatnie badania prowadzone w 1981 - 82 roku wśród dowódców jednostek artyleryjskich oraz dowódców wajak rakietowych i artylerii okręgów wojskowych wykazały, że zdaniem ich, niezależnie od zakresu wymagań wyższej szkoły, należy wyeksponować szkolenie taktyczne i artyleryjsko-strzeleckie z praktycznym wykonywaniem zadań indywidualnych i udziałem w kierowaniu ogniem. W warunkach naszej uczelni o specjalizacji absolwenta jako artylerzysty decydują głównie takie przedmioty jak: strzelanie artylerii oraz taktyka artylerii, rozpoznanie artyleryjskie i dziesięcio- W obecnie realizowanym programie na taktykę artylerii z rozpoznaniem artyleryjskim przypada 10,1%, natomiast na strzelanie artylerii naziemnej 18,8% ogólnej ilości godzin szkolenia podchorążych. Łącznie stanowi to 28,9% ogólnego czasu szkole-

32 PPlk dypl. J. Majkut "Uwarunkowania wzrostu efektywności kształcenia taktycznego w WSOWRIA w aspekcie przydatności zawodowej absolwentów na pierwszych stanowiskach służbowych" - rozprawa doktorska /nawynopis/

niowego. Natomiast praktyczne prace oficerów artylerii w jednostkach wojskowych /w czasie ćwiczeń taktycznych i działań na przyszłym polu walki/ w większości składa się z czynności, których uosą, ww. przedmioty. Jeśli więc od czasu do czasu przeprowadza się analizę programów szkoleniowych szukając rezerw na dodatkowe przedsięwzięcia - to zdaniem autora - z tych przedmiotów nie należy ujmować ani jednej godziny /ani jednego przedsięwzięcia/. Natomiast analiza programów kształcenia nasze uoselni od 1967 r.³³ jest niepokojąca. W 1967 roku na szkolenie taktyczne przeznaczonych było 707 godzin; w 1972 r. - 620 godzin; w 1976 - 480 godzin; w 1983 r. - 490 godzin³⁴. Nie trudno stwierdzić spadek 30%. Uwzględnienie omówionych wyżej problemów winno stać się tym czynnikiem, który wpłynie w decydującym stopniu na usprawnienie procesu dydaktycznego, "unoszenia" wiedzy relii szkolenia taktycznego i w konsekwencji lepsze przygotowanie absolwentów do praktycznej pracy w jednostkach.

3.6. Propozycje form i metod szkolenia taktycznego oraz ich doskonalenie

Oceniając szkolenie taktyczne w procesie kształcenia podchorążych oraz budując model kształcenia taktycznego, nie sposób pominąć form i metod prowadzenia zajęć. Problematyce form i metod prowadzenia zajęć ze szkolenia taktycznego wiele

33 Od czasu strzymania statusu uoselni wyższej przez WSOWR1A

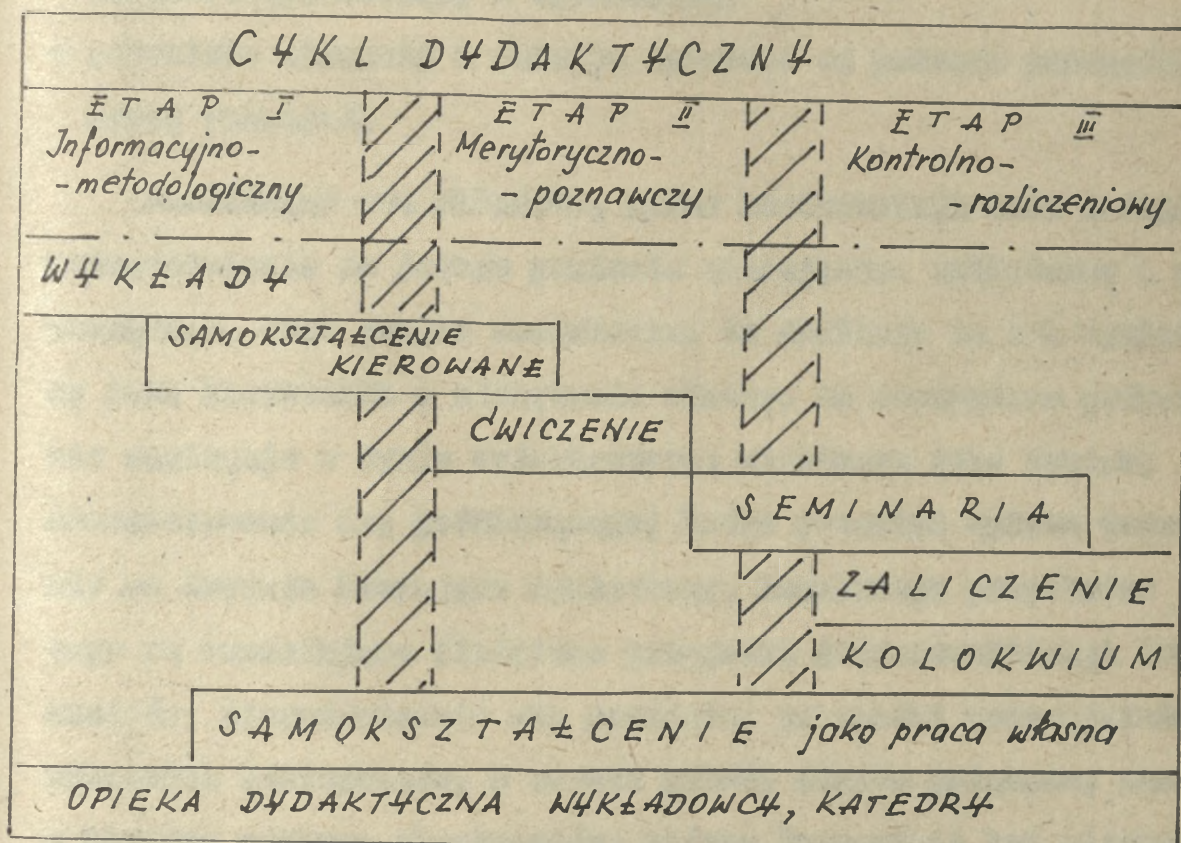
34 Patrz, Tabela Nr 3 oraz załącznik Nr 2

napisane³⁵; poświęcone były temu problemowi również posiedzenia Kolegium Komendantów Wyższych Szkół Oficerskich³⁶. Mimo to, zdaniem autora, jest jeszcze dużo do zrobienia. Metody i formy nauczania i uczenia się w przedmiotach wojskowych /w tym również w szkoleniu taktycznym/ nie zmieniły się w sposób istotny od dziecięcości. Nawet najstarsi wykładowcy przyznają, że ich wykładowcy stosowali te same metody nauczania. Czy jest to normalne i prawidłowe? Nie jest to normalne ani uszczelnione. Rozwój cywilizacji naukowo-technicznej, wzrost wyszkolenia podchorążego, rozwój kwalifikacji wykładowców, rozbudowa bazy szkoleniowej, wzrost literatury przedmiotowej /o czym mowa było w poprzednich rozdziałach/ jest tego dowodem. Zasadniczą przyczyną, zdaniem autora /i większości kolegów wykładowców/, jest przestarzała metodologia konstrukcji programów i ich realizacji. Od lat nie możemy się oderwać od stereotypu, który jest "nasiedziały", a którego realizację próbuje się minimalizować poprzez wprowadzanie różnych form aktywizacji zajęć, ale tak czy owak, brak jest rozwiązania systemowego, generalnie wprowadzającego ZASADĘ AKTYWNEGO STUDIOWANIA do procesu dydaktycznego naszej uczelni.

35 - Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego, cz. II - Metodyka nauczania. Warszawa 1976, wyd. MON;
 - Urzegerok A., Kotlicki S. "Szkolenie zintegrowane - metoda czy forma" PWL Nr 1, 1981 r.;
 - Idea zintegrowanego szkolenia podchorążych WSO. Materiał na posiedzenie Kolegium Komendantów WSO. Materiał poświęcony WSO WOPL, Koszalin 1980

36 Aktualny stan, zadania i kierunki doskonalenia form i metod szkolenia taktycznego podchorążych wyższych szkół oficerskich - materiały do dyskusji na Kolegium Komendantów WSO, Wrocław 1981, WSOEŻ

Studiowanie przebiega polega na narastaniu, w miarę mijania semestrów, stopnia samodzielności podchorążego w procesie dydaktycznym. Zasada samodzielności winna również być stosowana w poznaniu określonych partii materiału, określonej problematyki. Chodzi o to by każdy temat był rozpatrywany również z zachowaniem reguły wzrostu stopnia samodzielności podchorążego. Aby wreszcie przejść z nauczania do studiowania w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii należałoby wprowadzić CYKL DYDAKTYCZNY³⁷.

Rysunek 5. Model cyklu dydaktycznego

37 Płk dr S. Oleszewski "Cykl dydaktyczny w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWRiA" - 1982 r. - streszczenie powielony. "Cykl dydaktyczny - to zespół programowych i zorganizowanych przedsięwzięć nauczycieli i studentów /podchorążych/ służących poznaniu i opanowaniu w składany stopniu określonej tematyki, problemów czy spójnej merytorycznie partii materiału realizowanych w szkole wyższej"

Wychodząc z definicji oraz samego modelu należy wyłonić główne składowe cyklu dydaktycznego widzianego jako system, a mianowicie:

- cykl ogólny: poznanie i spanowanie określonej wiedzy;
- elementy sterujące: wykładowy i podchorążowie;
- obszar funkcjonowania: działania programowe i inne przedsięwzięcia organizacyjne;
- otoczenie: baza dydaktyczna uczelni;
- główne sprzężenie systemu: relacje sterujące sprzężone wrotnie: podchorąży - wykładowca;
- pozostałe elementy i relacje zależnie od potrzeb szczególności rozwiązań.

Analizując ww. składowe, pewne kontrowersje może budzić umiejscowienie na jednym poziomie sterującym: wykładowy i podchorążego. Jest jednak oczywiste, że dominuje tu relacja wykładowcy jako kierownika w zdobywaniu wiedzy. Na szczególnie podkreślenie zasługuje w cyklu dydaktycznym, widzianym jako system, samosterowanie się podchorążego, które przecież wpływa wrotnie na decyzje kierujące wykładowcy. Znamiennym przykładem tego są wrostające ilościowo przypadki indywidualizacji toku studiów; niesprawdzanie się przymusów; przypadki potencjalnie wieloletnich doktorantów, a szybki rozwój często połączony nawet z karierą naukową absolwentów, którzy "przestali być sterowani" po ukończeniu uczelni.

W cyklu dydaktycznym w przeważającej części przypadków daje się wyróżnić trzy etapy przyswajania wiedzy:

1. informacyjny - metodologiczny;
2. merytoryczny - poznawczy;
3. kontrolny - rozliczeniowy.

I etap - to zdobycie wiadomości informacyjnych o problemie, zjawisku oraz ukierunkowanie studującego odnośnie metod ich wykorzystania w dalszym przebiegu cyklu dydaktycznego. Autor proponuje zastosowanie następujących metod roboczych: wykład, informacja bibliograficzna, pokaz, film, audycja telewizyjna, a również cząściowe programowe samokształcenie. Etap ten determinowany jest działalnością wykładowcy /Katedry/ i z nią wkładem samodzielności podchorążego.

II etap jest zasadniczym w cyklu dydaktycznym i od jego realizacji zależy stopień osiągnięcia celów tego cyklu. Jest najtrudniejszym zarówno w pracy wykładowcy jak też podchorążego, przy czym o powodzeniu decyduje praca i zaangażowanie wykładowcy. Zdaniem autora rola wykładowcy sprowadza się do konsultacyjno - kierującej. Nie należy jednak roli wykładowcy pomniejszać, lecz patrząc głębiej i szerzej w ten problem, szczególnie w czasie ćwiczeń taktycznych, wykładowca w gruncie rzeczy jest konsultantem. W etapie tym proponuje się następujące metody robocze: ćwiczenia, laboratoria, samokształcenie własne i kierowane oraz seminaria. Jest to etap o największym stopniu samodzielności podchorążego.

III etap jest etapem rozliczenia się z określonego materiału na który należałoby cykl dydaktyczny, a więc kolekcja i zaliczenia. Na podkreślenie zasługuje fakt, że wprowadzane ustawowe okresowe /sesja egzaminacyjna/ sprawdzanie wiedzy jest zdaniem autora przestarzałe i niewiele mające wspólnego z nowoczesną dydaktyką. Rozność krzywa wiedzy podchorążego w okresie sesji przypomina idącego po wybojach ze szklanką wody, po menisk wypukły. I tak się wychłapie, aby nie do dna. A jeżeli

tych składowych jednocześnie niesie się kilka, to najprawdopodobniej się potłuka³⁸. Nie generalizując, autor proponuje, sprawdzanie wiedzy przeprowadzać po zakończeniu cyklu dydaktycznym, które jest korzystniejsze a w przedmiocie taktyki niezbędne. Nie oznacza to wcale eliminacji egzaminów w systemie dydaktycznym. Należy im jednak postawić bardziej problemowe cele. Uogólniając konstrukcję cyklu dydaktycznego, winien on w typowym dla siebie wariancie zawierać następujące elementy: wykład - kierowane samokształcenie³⁹ - samokształcenie - ćwiczenie - seminarium - zalozenie.

Jak więc widać najistotniejszymi elementami cyklu dydaktycznego jest wykład, samokształcenie, ćwiczenie, seminarium. I tym właśnie metodom autor pragnie poświęcić większą uwagę.

Wykład jako metoda nauczania w szkole wyższej nie jest najmniej widziany wśród dydaktyków, ale mimo to jest ciągle uważany za podstawową metodę w uczelniach wyższych na całym świecie. Wykład, będąc już z natury, mało aktywizującą metodą nauczania próbowano zastąpić różnymi formami jego prowadzenia. Doprowadziło to do powstania różnego rodzaju wykładów, a mianowicie: konwersatoryjny, problemowy, konwencjonalny, kursowy, monograficzny, konsultacyjny. Wykaz nie jest z pewnością pełny ponieważ mówi się jeszcze o wykładzie aktywizującym i bibliograficznym.

³⁸ W sędzi egzaminacyjnej w 1983 roku w okresie 10 dni było 7 egzaminów

³⁹ Jako metoda przyswajania wiedzy mało popularna w naszym szkolnictwie. W MHD zgodnie z wytycznymi 10-30% całości programu winno być realizowane w oparciu o samokształcenie kierowane. *Offiziershochschule der Landstreitkräfte "Ernst Thälmann", Schriftenreihe, Heft 22, 1980, s. 31/*. Merytorycznie nie różni się od samokształcenia, jedynie organizacyjnie. Polega ona na wyspecjalizowaniu z programu uczelni tematów zajęć do pracy indywidualnej podokształce, lecz nie w wolnym czasie, ale w układzie siatki godzinowej pod innym kierownictwem dowódcy pododdziału /wykładowcy/. Daje gwarancję, że podokształca faktycznie opanował wskazany materiał w wyznaczonym czasie

W swoim życiu wysłuchałem wielu wykładów, prowadzonych przez różnych nauczycieli; sam jestem wykładowcą szkolenia taktycznego, który niejednokrotnie prowadził wykłady, ale trudno mi jednocześnie je sklasyfikować wg ustalonych instrukcyjnie metod⁴⁰. Nawet bardzo dobre wykłady z metody nie były jednorodne, a przepływały się w nich różne ich rodzaje. Sądzę, że tak było dobrze. Dlatego, uważa autor, że podział na dwa rodzaje wykładów: monograficzny i kursowy byłby jak najbardziej słuszny.

W szkoleniu taktycznym zdecydowany priorytet należy dać wykładowi monograficznemu, stwarzającemu wykładowcy możliwość zaprezentowania metodologii rozwiązywania skomplikowanych problemów taktycznych. Wykład kursowy może mieć miejsce podczas prezentowania taktyki wyższych szczebli, innych rodzajów wojsk i służb, armii obcych itp.

Przebiegane w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb wykłady winny położyć fundamenty do wnikięcia w głąb problematyki taktycznej oraz zapoznać podchorążych z naukowym rozwiązywaniem problemów. Ponadto kierunkują organizacyjnie i metodologicznie cykl dydaktyczny oraz zakończenie podchorążych. Nasuwa się w tym momencie jakoby automatycznie pytanie: czy wykładowca ma prawo przedstawiać swoje poglądy na określone zagadnienia? Autor uważa, że wykładowca nie jest autematem do przekazywania wiedzy, lecz sam jest przekonany o jej słuszności a więc przekazywane przez niego poglądy, są i jego poglądami. Natomiast jest wprost obowiązkiem, przedstawianie swoich poglądów, jeżeli rozwijają czy pogłębiają treści obowiązujących zasad czy przepisów.

40 Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego. Cz. II Metodyka nauczania. Warszawa 1976, wyd. MON

Wykład - mimo pasywności jako metoda - jest okazją do spełnienia funkcji wychowawczej wykładawcy, poprzez kształtowanie sylwetki ideowej i charakterologicznej podchorążego na bazie wykorzystania przykładów z minionych wojen, ćwiczeń czy doświadczeń osobistych wykładawcy. Bardzo ważnym wymogiem w wykładzie z taktyki, noszącym również walory wychowawcze, jest jego siła dowodzenia. Poza wątpliwościami jest stwierdzenie, że SIŁA DOWODZENIA poglądów dla twórczego myślenia przyszłego oficera, widziana jako cecha intelektualna, jest niezbędną. Bez niej tezy wykładu z taktyki są pustymi deklaracjami, przyjmowanymi /lub nie/ przez podchorążych na wiarę. W najlepszym przypadku podchorążowie będą znali tezy i poglądy taktyczne, lecz nie będą umieli ich twórczo stosować w praktyce. Taka nauka nie zaprezentuje nigdy twórczo na polu walki.

Kolejnym wymogiem wykładu, na który autor pragnie zwrócić uwagę, jest NIEUNIKANIE PROBLEMÓW TRUDNYCH i kontrowersyjnych. Prędzej czy później podchorąży /może już jako dowódcy/ natrafi na ten problem i pojawi się u niego w postaci /w sensie negatywnym/ wykładawca, który problem ten pominał. Można na wykładzie nie dojść do jednoznacznego rozwiązania, ale "taktyczne ominięcie przeszkody" nie mieści się w etyce wykładawcy.

Dużo kontrowersji budzi zawsze kwestia POGŁĄDOWOŚCI wykładu w zakresie stosowania jej w trakcie wykładu. Obowiązującą winno tu zasada ścisłej ograniczonej stosowania materiału ilustracyjnego. Rozumieć to należy, że to ilustrować, ce do zrozumienia danego zagadnienia jest niezbędne. W przeciwnym razie materiał ilustracyjny będzie przeszkadzał a nie pomagał. Doświadczenia dydaktyczne wskazują, że drugodzinny wykład nie

wymaga więcej niż 2-3 ilustracje /schematów/. Nowoczesne techniki ilustracyjne /film, slajdy, folie itp./ winny być stosowane z umiarem. W taktyce nie powinno się odstępować od tradycyjnego ilustrowania na tablicy. Ma to tę zaletę, że schemat narasta logicznie, np.: wg ważności elementów ugrupowania bojowego. Warunkiem rozstrzygającym o powodzeniu wykładu jest OSOBISTE PRZYKOTOWANIE WYKŁADOCY. Dotyczy to zarówno "starych wygów", jak i młodych wykładców. Jeśli podczas przygotowania wykładu zlekoowały sobie następujące kroki:

- wykład myślowy do pustej sali;
- próbę generalną z całą obudową wykładu /w czasie/;
- przesłuchanie własnego wykładu z magnetofonem lub magnetowidem;

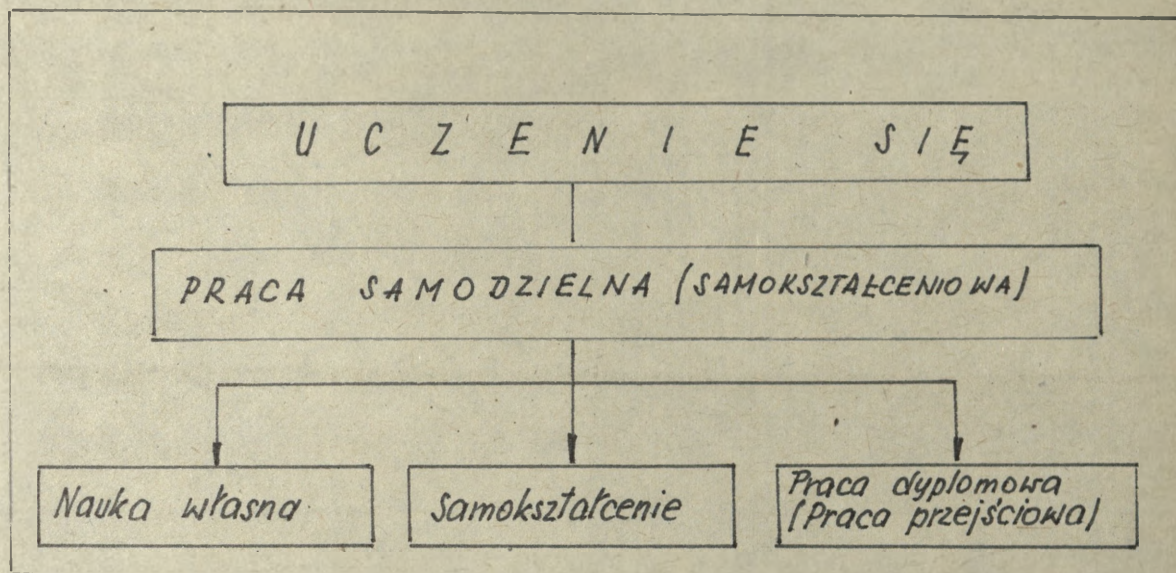
a do tego jeszcze zapomniał się o mechanizmach dydaktyczno-psychologicznych /wygląd scenotrzony wykładcowy, zachowanie się, siła głosu, odczytywanie wykładu zamiast głoszenia/ to możemy być pewni, że wykład taki trafi w próżnię.

Kolejnym elementem, obok wykładu, w cyklu dydaktycznym jest SEMINARIUM. Ta forma organizacyjna zajęć w procesie szkolenia taktycznego jest stosowana za mało. Wynika to zasadniczo z racji nie stosowania ujęcia programu kształcenia taktycznego w preplanowane cykle dydaktyczne, które formę tę wprowadziły niejako automatycznie. Przeciwnie właśnie podczas seminarium dokonuje się, poprzez twórczą dyskusję, wymianę poglądów i doświadczeń kulminacja aktywizacji. Wszystko to co podchorąży dowiedział się na wykładzie i przestudiował na samokształceniu na seminarium zostaje uporządkowane w system wiadomości i ugruntowane. Należy pamiętać, że seminario mają

również ważne znaczenie wychowawcze. Podczas seminarium podchorążowie nabierają umiejętności dokładnego i krótkiego formułowania swoich myśli, wyrabiają sobie zdolność naukowej dyskusji, rozwijają ewentualne zdolności badawcze, krytycyzm i twórczą inicjatywę. Wykładowca natomiast w czasie seminarium, dysponuje niepowtarzalną okazją poznania swoich podchorążych /uczników/ i ustalenia poziomu ich wiedzy. Stąd umieszczenie seminarium w II i III etapie cyklu dydaktycznego.

Tak jak poziom wykładu uwarunkowany jest przygotowaniem się wykładowcy, tak w seminarium istotną rolę odgrywają podchorążowie, a ściślej ^{ich} przygotowanie się. I o tym należy ciągle pamiętać przygotowując siebie i innych do seminarium. Doświadczenia Katedry Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb wykazują, że ce nie robiłby wykładowca, nie wyegzekwuje aktywności podchorążych, jeżeli nie będą oni należycie przygotowani, jeżeli nie wnikiem na tyle głęboko w teorię, ażeby wyrobić sobie jasny pogląd na cel i treść poszczególnych zagadnień. Podstawową formą przygotowania się podchorążych do seminarium jest SAMO-STUDIOWANIE. Wymaga ono trudnej i żmudnej pracy, przede wszystkim z literaturą. Dlatego przygotowanie do seminarium musi rozpocząć się ze znacznym wyprzedzeniem czasowym. Wydanie /postawienie zadań/ podchorążym wytycznych /tez/ do seminarium winno nastąpić jeszcze przed pierwszym aktem cyklu dydaktycznego, a więc przed wykładem /lub kierowanym samokształceniem/. Mobilizuje to i kierunkowuje to podchorążych już od razu do recepcji wykładu i robienia notatek. Okres przygotowania winien być zabezpieczony gotowością konsultacyjną wykładowców /dowódców pododdziałów/ w czasie pełnienia przez nich dyżurów dydak-

tycznych /popołudniowych/. Podkreślić należy, że samostudjowanie /samokształcenia/ w literaturze traktowane jest jako praca samodzielna przybierająca formę nauki własnej i samokształcenia. Przedstawiono to graficznie zostało na rysunku 6.

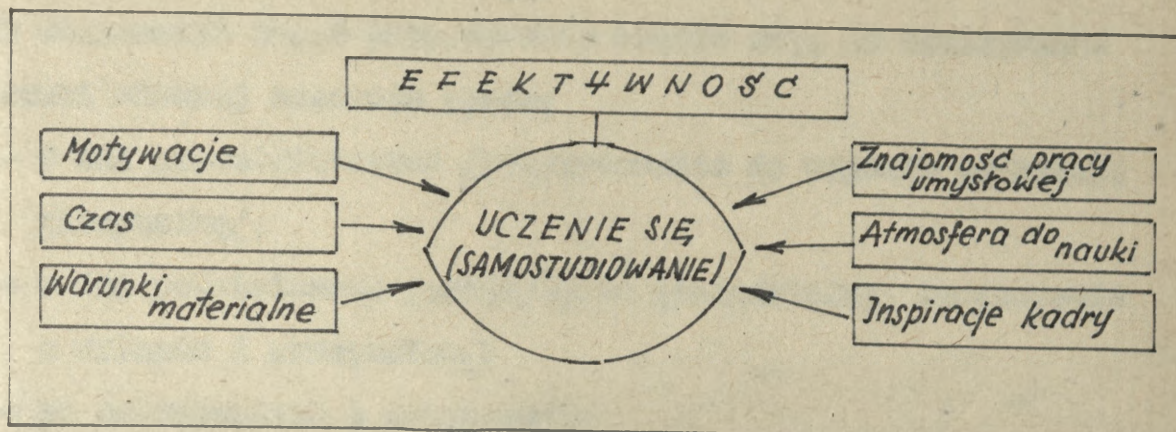

Rysunek 6. Formy uczenia się

Nawet doświadczeni dydaktycy uważają często proces uczenia się /pracy samodzielnej/ jako część kształcenia która odbywa się poza programowymi zajęciami. Nie odpowiada to w pełni prawdzie, ponieważ w nauczaniu /każdych zajęciach programowych/ faktycznie istnieje jednocześnie uczenie się⁴¹. Chodzi o to aby zajęcia programowe inspirowały do utrwalania, pogłębiania wiedzy i umiejętności, budziły autentyczne zainteresowania i powodowały głód wiedzy.

Na efektywność pracy samodzielnej wpływa wiele czynników. Niektóre z nich /słaniem autora najważniejsze/ przedstawia rysunek 7.

⁴¹ Zasady, metody, formy nauczania i uczenia się taktyki w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii - załącznik Nr 5

Rysunek 7. Czynniki efektywności pracy samodzielnej

W kształceniu taktycznym w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii nauka własna jest podstawową formą uczenia się podejmowanych na wszystkich latach studiów. Obserwacja przebiegu nauki własnej pod kątem racjonalnego wykorzystania czasu na ten cel prowadzi do stwierdzenia, że czas ten nie zawsze i nie w pełni jest wykorzystany. Do przyczyn obiektywnych tego zjawiska należy zaliczyć:

- brak planowania nauki;
- ograniczenie czasu trwania nauki własnej na korzyść innych czynności;
- nie w pełni zadowalające warunki wewnętrzne miejsca pracy /głośne rozmowy, współuczestników nauki, częste kontrole itp./
- nadmierna ilość zadań do rozwiązania /nieusuwa/;
- usterki w korelacji międzyprzedmiotowej.

Do przyczyn subiektywnych należy zaliczyć:

- brak motywacji do uczenia się;
- zmęczenie fizyczne;
- nie samopoczucie, itp..

Z obserwacji zajęć programowych wynika się, że efektywność nauki własnej znacznie spada:

- w dni przedświąteczne /przygotowanie do wyjazdu na urlop, przepustka/;
- w dni poświęcone /zwłaszcza poniedziałki, po powrocie z urlopów i przepustek/;
- po salozeniach i egzaminach.

Organizowanie obiektywnych i częściowo subiektywnych przyczyn na drodze korzystniejszych rozwiązań organizacyjno-metodycznych powinno spowodować pozytywne zmiany w systematycznej, bledzącej nauce własnej i uniknięcie wymuszonej sytuacji nadmiernej /z konieczności/ "teoretyzowania" podczas zajęć praktycznych.

Zdaniem autora aby udoskonalić pracę samokształceniową należy:

1. Wprowadzić /po sformalizowaniu programu studiów/ przejrzystego przewodnika - inżyniera obrazującego przebieg szkolenia taktycznego w celu ułatwienia planowania pracy samodzielnej;
2. Zapewnić z technologią pracy umysłowej podchorążych /w niezbędnym zakresie/;
3. Podnieść odpowiedzialność osobistą podchorążego za indywidualne wyniki niezależnie od roku studiów, oraz skonkretyzowanie wymagań przez wykładowców.

Kolejną metodą nauczenia /jedną z najistotniejszych elementów cyklu dydaktycznego/ jest ćwiczenie. I ze wspomnianych względów ĆWICZENIE TAKTYCZNE, które wreszcie w świetle

obowiązujących instrukcji⁴² jest zasadniczą formą szkolenia wojsk i dowódców w warunkach maksymalnego sblizenia do realiów pola walki i zmuszające do pełnego wykorzystania umiejętności praktycznego działania oraz walorów sprzętu bojowego w wykonywaniu zadań bojowych. Biorąc pod uwagę cel kształcenia taktycznego w wyższej szkole oficerskiej na ćwiczenie taktyczne należy spojrzeć nieco inaczej, a mianowicie. W ćwiczeniu taktycznym w szkole oficerskiej dominować będzie problematyka dowodzenia nad elementami gotowości bojowej, pełnego zgrywania pododdziałów itp. Pozostaje to w pewnej sprzeczności z instrukcyjnymi zasadami⁴³, stąd w warunkach wszelki ćwiczenie taktyczne należy widzieć niejako z dwu stron. Jedną to fakt, że w jednostkach wojskowych ta forma jest jedną z głównych, dlatego słuchacze muszą posiadać pełne wyobrażenie o jej przebiegu i warunkach organizacyjnych. Drugą stroną to ta, że ćwiczenie taktyczne ma zapewnić warunki permanentnego doskonalenia umiejętności dowódczych i tą stroną, zdaniem autora, wydaje się być najistotniejszą. Dlatego w rozumieniu celów kształcenia taktycznego szkoły oficerskiej ćwiczenie taktyczne powinno być formą nie jednorodną, ale zawierającą w sobie różnorodne formy zapewniające realizację programu kształcenia dowódcy w założonych warunkach. Do warunków tych należą:

- zachowanie ciągłości;
- natężenie działań w dzień i noc;

42 Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego. Cs. II Metodyka nauczania. Warszawa 1976, wyd. MON

43 - "Program prowadzenia ćwiczeń i strzelań artylerii nasiennej" Warszawa 1976, wyd. MON

- Instrukcja o organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Warszawa

- realne wyposażenie w sprzęt bojowy;
- obfitość sytuacji obowiązujących stronę fizyczną i psychiczną żołnierza i dowódcy itp.

W takim rozumieniu ćwiczenia winny być kompleksowe, umiejętnie łączące zagadnienia wieloprzecmietowe /tatykę rodzajów wojsk i służb, strzelanie artyleryjskie, topogeodezję, szkolenie techniczne-specjalne itp./. Nasycenie ćwiczenia taktycznego treściami z różnych przedmiotów może dać pełną cenę skuteczności kształcenia, oraz uznanie czy szkoleni podchorążowie posiadają nawyki rozwiązywania zagadnień pola walki. Ponieważ ćwiczenie taktyczne jest ćwiczeniem wieloszczoblowym a każdy podchorąży /z konieczności/ pełni różne funkcje istotnym jest aby w konstrukcji ćwiczenia stworzyć słuchaczowi możliwość konfrontacji wiedzy, porównywanie, samocennę, rozumienie zjawisk towarzyszących procesowi decydowania i kierowania przebiegiem walki.

W warunkach uosobni ćwiczenia taktyczne realizowane są głównie na poligonie /Ośrodku Szkolenia Poligonowego Artylerii w Toruniu/. Oczywistym jest, że /zgodnie z cyklem dydaktycznym/ ćwiczenia taktyczne poprzedzane są ćwiczeniami grupowymi na sali, filmem szkoleniowym itp. zajęciami teoretyczno-praktycznymi. Zdaniem autora aby doskonalić prowadzenie ćwiczeń taktycznych należy:

1. Ćwiczenie taktyczne tak należy zorganizować, aby łączyło zagadnienia wieloprzecmietowe /tatykę i technikę rodzajów wojsk i służb, topogeodezję, strzelanie artyleryjskie, szkolenie techniczne-specjalne itp./. /.

2. Pod względem organizacyjno-metodycznym ćwiczenie taktyczne winno zapewnić znaczny udział podchorążych na stanowisku dowódcy plutonu i baterii.
3. Ćwiczenie taktyczne winno cechować swartość tematyczną. Chodzi o to, by na jednym /tym samym/ tle taktycznym ćwiczyć kolejno: działanie piechoty, pracę dowódcy plutonu dowodzenia, plutonu ogniowego, plutonu nośniczego czy plutonu przeciwpancernego. W ten sposób zapoczątkowane zostaną mapy, oraz /nie trzeba każdorazowo rozpoznawać od sytuacji wyjściowej/ oraz stworzony zostanie w umyśle podchorążego zamknięty obraz działania różnego rodzaju pododdziałów w walce.

3.7. Propozycje w zakresie prawidłowego ustawienia poszczególnych działów kształcenia w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii wywierających zasadniczy wpływ na przygotowanie absolwentów szkoły do wykonywania obowiązków w jednostkach wojskowych

W zakresie prawidłowego ustawienia poszczególnych działów kształcenia w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii wywierających zasadniczy wpływ na przygotowanie absolwentów uczelni do wykonywania obowiązków na pierwszych stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych, autor proponuje:

1. Szkoleniu taktycznemu, jako przedmiotowi integrującemu całokształt kształcenia podchorążych należy dać priorytet w planowaniu, zabezpieczeniu materiałowo-technicznym

to nie nowego!

1 obszedzie kadrowej. Wszystkie inne przedmioty skorelować z zamiarzeniami szkolenia taktycznego.

2. W oparciu o zaproponowany model szkolenia taktycznego opracować strukturalno-logiczny schemat nauczania dla poszczegól­nych lat studiów i dla całego czteroletniego okresu. Schemat ten zastąpiłby stosowany dotychczas plan korele­cji /niezwykle udany/ i w sposób wyraźny /obrazowy/ przed­stawił miejsce poszczególnych przedmiotów, bloków i działów w ogólnym systemie, ich kolejne następstwa, miejsca spraw­dzianów i kontroli opanowania materiału. Schemat ten winien stanowić podstawę do planowania szkolenia na poszczególne miesiące i semestry. Wyciągi z niego otrzymaliby podchorążowie po to, by widzieć co i kiedy ich oczekuje /jakie wykłady, ćwiczenia, saliszenia, sprawdziany/. Taki strukturalno - logiczny schemat rocznego planu kształcenia winien posiadać i tę cechę, że dałby się algorytmować i opracowy­wać przy wykorzystaniu maszyn matematycznych środka obli­czeniowego uczeleń. Rzecz oczywista, że nawet najlepiej sporządzone algorytm nie są ograniczoną, jeżeli będzie się go ignorować. Żelazną zasadą musi być istota jego przestrze­gania. Nie wolno przejść do kolejnego tematu ze szkolenia taktycznego jeżeli np.: nie zostaną przerobione ustalone w schemacie tematy ze szkolenia artyleryjskiego, działoszy­ków, topogeodezji, sprzętu artyleryjskiego itp.

3.8. Model propozycji kształcenia taktycznego podchorążych

Krytyczna analiza wyników badań oraz spostrzeżenia i uwagi zgromadzone w toku działalności służbowej jako dowódów pod-

oddziału szkolnego, służby w jednostkach wojskowych oraz pracy dydaktycznej jako wykładowcy szkolenia taktycznego w Katedrze Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb pozwoliły na podjęcie próby studiowania modelu kształcenia taktycznego podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii.

Praktyką go należy jako model, który charakteryzuje się właściwościami pozwalającymi na systematyczne doskonalenie tego modelu oraz adaptowanie do zmieniających się warunków. Rozważania dotyczące proponowanego modelu /graficzna próba przedstawienia modelu rysunek 8/ autor pragnie zgrupować wokół następujących problemów:

1. Podstawowym celem działalności dydaktyczno-wychowawczej uczelni jest przygotowanie absolwentów do zawodu oficerskiego w wojskach rakietowych i artylerii na stanowiska dowódców baterii.
2. Nie należy stawiać celów kształcenia na poszczególne lata ucierania ucierania do wyszkolenia żołnierza - specjalisty, dowódcy drużyny, dwiatła itp., ponieważ absolwent uczelni nigdy nie będzie zajmował tych stanowisk. Nie oznacza to jednak, że celów kształcenia nie będzie. Winny one być określone w formie zadań alternatywnych dla podchorążych na poszczególne lata /semestrach/, oraz stanowić podstawę określania tematyki i metodyki kształcenia.
3. Szkolenie taktyczne, jako integrujące całość kształcenia podchorążego winno być priorytetowe. Inne przedmioty winno być podporządkowane i skorelowane ze szkoleniem taktycznym.

4. Kształcenie taktyczne obejmuje następujące przedmioty:

- taktykę artylerii;
- rozpoznanie artyleryjskie;
- działoszyby;
- taktykę ogólną;
- taktykę i technikę rodzajów wojsk i służb;
- podstawy dowodzenia;
- gospodarkę i tylowe zabezpieczenie wojsk.

Udział szkolenia taktycznego w całości kształcenia podchorążego przedstawiono w załączniku Nr 3.

5. Problematykę tematyczną kształcenia taktycznego z podziałem na lata oraz poszczególne przedmioty szkolenia autor proponuje następującą:

I ROK STUDIÓW

Taktyka ogólna	- Organizacja i działanie wojsk własnych i przeciwnika do plutonu; - Zachowanie się żołnierza na polu walki; - Wykorzystanie środków piechoty na polu walki; - Działanie drużyny piechoty w walce.
Taktyka i technika rodzajów wojsk i służb:	
Obrona przeciwlotnicza	- Charakterystyka środków napadu powietrznego nieprzyjaciela; - Obrona przeciwlotnicza; - Zachowanie się żołnierza w czasie alarmu lotniczego;
wojska inżynierskie	- Wykorzystanie infrastruktury w działaniach bojowych;

nie tylko - a żołnierze

- Prace inżyniersko-saperskie do drużyny piechoty i działom artylerii;
 - Użycie i wykorzystanie materiału wybuchowego w pracach minerskich;
 - Miny wojsk własnych i nieprzyjaciela.
- Wojska chemiczne**
- Właściwości bojowe broni masowego rażenia
 - Budowa i posługiwanie się indywidualnymi środkami ochrony przed skażeniami oraz indywidualnymi do likwidacji skażeń.
- Łączność i tajne dowodzenie**
- Budowa, działanie i wykorzystanie sprzętu drużyny łączności baterii artylerii;
 - Zasady prowadzenia korespondencji przez techniczne środki łączności.
- Gospodarka i tylowe zabezpieczenie wojsk**
- Zasady organizacji gospodarki wojskowej;
 - Zabezpieczenie przeciwpożarowe obiektów wojskowych;
 - Udzielanie pomocy i samopomocy na polu walki.
- Taktyka artylerii**
- Działanie funkcyjnych drużyn rozpoznawczej i działom artylerii w walce;
 - Organizacja i działanie pododdziałów artylerii do plutonu.
- Rozpoznanie artyleryjskie**
- Organizacja i działanie pododdziałów nieprzyjaciela do plutonu w walce;
 - Działanie funkcyjnych drużyn rozpoznawczej w czasie rozpoznania i przygotowania

SIO do pracy.

Działalność

- Czynności funkcyjnych i dowódcy działu /wzrost bojowego/ w czasie przygotowania i prowadzenia ognia na wprost oraz zakrytego stanowiska ogniowego.

II ROK STUDIÓW

Taktyka ogólna

- Organizacja wojsk własnych i nieprzyjaciela do kompanii;
- Działanie wojsk własnych i nieprzyjaciela do kompanii;
- Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne.

Taktyka i technika rodzajów wojsk i służb:

Obrona przeciwlotnicza

- Powszechna obrona przeciwlotnicza - jako rodzaj zabezpieczenia działań bojowych;
- Sposoby atakowania lotnictwa nieprzyjaciela i sposoby unieszkodliwiania lecących samolotów i śmigłowców;
- Wyposażenie i działanie posterunku obserwacji przestrzeni powietrznej.

Obrona terytorium Kraju

- Charakterystyka zagrożenia i przewidywane skutki oddziaływania przeciwnika na obszar naszego kraju;
- Podstawowe problemy obronności Kraju;
- Militarne obrona obszaru Kraju;
- Zadania, organizacja i funkcjonowanie ochrony cywilnej;

- Prowadzenie bojowych działań przeciw-
dywersyjnych.
- Wojaka inżynieryjne**
- Prace inżynieryjno-saperskie ugrupowa-
nia bojowego plutonu artylerii;
 - Zasady ustawiania grupy min przez podod-
działy NATO;
 - Pokonywanie zapór inżynieryjnych przez
pluton artylerii.
- Wojaka chemiczne**
- Charakterystyka i posługiwanie się środka-
mi i sprzętem pododdziału artylerii do
likwidacji skażeń;
 - Budowa i posługiwanie się sprzętem do roz-
poznania skażeń;
 - Napalm i ochrona przed środkami zapalają-
cymi.
- Łączność i tajne
dowodzenie**
- Organizacja łączności w baterii artylerii
 - obowiązkowy dowódca plutonu dowodzenia;
 - Organizacja łączności w pododdziałach
ogólnowojskowych do szczebla kompanii.
- Podstawy dowodze-
nia**
- Istota i treść dowodzenia wojskami oraz
jego rozwój;
 - Podstawy dowodzenia a nauki systemowe.
- Gospodarka i tyko-
we zabezpieczenie
wojsk**
- Zabezpieczenie modyczne i materiałowe
w warunkach garnizonowych.

- Taktyka artylerii**
- Organizacja i działanie pododdziałów artylerii wojsk własnych i nieprzyjaciela do baterii;
 - Działanie plutonu dowodzenia i ogniowego baterii w walce;
 - Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne.
- Respoznanie artyleryjskie**
- Prowadzenie rozpoznania i opracowanie wyników rozpoznania w plutonie dowodzenia baterii;
 - Dokumenty rozpoznawcze w plutonie dowodzenia baterii.
- Działoosymy**
- Działanie dowódcy plutonu w czasie wyberu, zajmowania, przygotowania i prowadzenia ognia plutonem z zakrytego i odkrytego stanowiska ogniowego.

III ROK STUDIÓW

- Taktyka ogólna**
- Organizacja i działanie wojsk własnych i nieprzyjaciela do szczebla batalionu;
 - Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne sprzętu.
- Taktyka i technika rodzajów wojsk i służb**
- Obrona przeciwlotnicza**
- Organizacja i działanie dowódcy baterii w zakresie powszechnej obrony przeciwlotniczej pododdziału artylerii;

- Zwalozanie nisko lecacych samolotów i śmigłowców przez pluton i baterię artylerii.
- Wojska inżynieryjne**
- Restytucja inżynieryjna ugrupowania bojowego baterii artylerii;
 - Ustawianie i pokonywanie sapór minowych przez baterię artylerii;
 - Rozpoznanie i pokonywanie naturalnych przeszkód terenowych.
- Wojska obrotowe**
- Organizacja obrony przed bronią masowego rażenia w baterii. Obowiązki dowódcy baterii;
 - Rozpoznanie i likwidacja skażeń i zakażeń w baterii;
 - Prognozowanie i ocena wpływu sytuacji skażeń na działanie wojsk.
- Łączność i tajne dowodzenie**
- Organizacja łączności w baterii artylerii;
 - Organizacja łączności w pododdziałach ogólnowojskowych do batalionu piechoty i czołgów;
- Podstawy dowodzenia**
- System dowodzenia;
 - Procesy informacyjno - decyzyjne;
 - Decyzja dowódcy w walce;
 - Język dowodzenia.
- Gospodarka i zabezpieczenie tyłowe wojsk**
- Organizacja zabezpieczenia nedyosnego i materialowego pododdziałów artylerii

w działaniach bojowych.

- Taktyka artylerii**
- Organizacja i działanie pododdziałów artylerii wojsk własnych i przeciwnika do wydizjonu artylerii;
 - Działanie baterii artylerii w walce;
 - Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne.
- Resposzenie artyleryjskie**
- Organizacja i prowadzenie resposzenia w baterii artylerii;
 - Siły i środki resposzenia dźwiękowego, r/lokacyjnego i radiotechnicznego.
- Działoczynny**
- Działanie oficera ogniewego w czasie przygotowania i prowadzenia ognia baterią do celów pojedynczych i grupowych.

IV ROK STUDIÓW

- Taktyka ogólna**
- Organizacja i działanie wojsk własnych do pułku i nieprzyjaciela do brygady;
 - Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne sprzętu.
- Taktyka i technika rednojós wojsk i służb**
- Obrona przeciwlotnicza**
- Organizacja powszechnej obrony przeciwlotniczej w dywizjonie artylerii;
 - Prowadzenie czynnej i biernej obrony przeciwlotniczej w baterii artylerii.

Wojska inżynieryjne

- Rozbudowa inżynieryjna ugrupowania bojowego dywizjonu artylerii;
- Zabezpieczenie inżynieryjne działań bojowych pododdziałów artylerii.

Wojska chemiczne

- Organizacja obrony przed bronią masowego rażenia w dywizjonie artylerii;
- Likwidacja skażeń i zakażeń w dywizjonie artylerii;
- Środki dymskie i zasady stawiania zasłon dymnych.

Łączność i tajne dowodzenie

- Organizacja łączności w dywizjonie artylerii;
- Organizacja łączności w pododdziałach ogólnowojskowych do pułku /zapoznawcze/.

Podstawy dowodzenia

- Przekazywanie decyzji dowódcy wykonaw-
czej;
- Psychologiczne podstawy dowodzenia;
- Socjologiczne uwarunkowania dowodzenia.

Gospodarka i tylne zabezpieczenie wojsk

- Organizacja gospodarki wojskowej w pododdziałach i oddziałach artylerii, jej funkcjonowanie i wpływ na gotowość bojową wojsk.

Taktyka artylerii

- Organizacja i działanie pododdziałów artylerii wojsk własnych i nieprzyjaciela do pułku i brygady;

- Działanie dywizjonu artylerii w walce;
- Zasadnicze normy i dane taktyczno-techniczne sprzętu.

**rozpoznanie arty-
leryjskie**

- Organizacja i prowadzenie rozpoznania w dywizjonie artylerii;
- Opracowanie wyników rozpoznania w dywizjonie artylerii. Składanie meldunków.

Działoosygn

- Kierowanie ogniem baterii artylerii w składzie dywizjonu w walce. Obowiązki oficera ogniowego.

6. Zasadniczym przedsięwzięciem ze szkolenia taktycznego w ciągu roku szkolnego jest ćwiczenie taktyczne - główne, którego temat stanowi podstawę do planowania i realizowania pozostałych przedsięwzięć dydaktycznych. Układ ćwiczeń taktycznych /głównych/ na poszczególnych latach autor proponuje następująco:

Na I roku studiów - nie organizuje się ćwiczenia głównego. Podchorążcy jedynie uczestniczą w ćwiczeniu głównym starszych roczników.

Na II roku studiów - w oparciu o te taktyczne działania kompanii piechoty, organizuje się i przeprowadza dwa ćwiczenia główne: "Działanie plutonu dowodzenia w walce" oraz "Działanie plutonu ogniowego w walce".

Na III roku studiów - wzorem II roku, w oparciu o te taktyczne działania batalionu piechoty organizuje się i przeprowadza dwa ćwicze-

nie główne: "Działanie baterii artylerii w ataku" oraz "Działanie baterii artylerii w obronie".

Na IV roku studiów

- w oparciu o tło taktyczne działania pułku zmechanizowanego /osobów/
przeprowadza się ćwiczenie główne:
"Działanie dywizjonu artylerii w walce".

Zagadnieniami należą, że każde z ćwiczeń taktycznych - głównych winno podlegać zaliczeniu z oceną przez każdego podchorążego.

7. Kształcenie taktyczne realizować w oparciu o zaproponowany cykl dydaktyczny /rysunek 5/. Autor uważa, że nadchodzi już czas aby w wojskowej szkole wyższej przejść od nauczania /naśladowania bardzo popularnego/ do aktywnego studiowania.
8. Studiowanie, które polega na narastaniu stopnia samodzielności podchorążego w procesie dydaktycznym, nie w pełni osiągnie swój cel jeśli między innymi nie zostaną stosowane poprawne metody i zasady nauczania. Poprawność stosowania zasad i metod nauczania będzie wówczas, zdaniem autora, kiedy nastąpi pełna świadomość treści zadań nauczania przez kadry dydaktyczną oraz kiedy podczas określania metod nauczania w danym zajęciu kierować się będzie następującymi zależnościami: celem kształcenia, poziomem rozwoju umysłowego podchorążego, stopniem aktywności słuchacza na zajęciu, czasem zajęcia, warunkami terenowymi i atmosferycznymi, doświadczeniem wykładowcy /prowadzącego zajęcia/. Jak nie trudno zmysłowo określić metodę prowadzenia zajęcia może nastąpić nawet bezpośrednio przed zajęciem.

9. W czasie prowadzenia zajęć dydaktycznych stosować należy środki dydaktyczne ułatwiające podchorążym zdobywanie wiedzy. Wdrożyć należy przekonanie /szczególnie kadry dydaktycznej/, że środek dydaktyczny /popularnie nazywany "obudowa zajęcia"/ służy słuchaczowi w zdobywaniu wiedzy, a następnie wykładowy ułatwia prowadzenie zajęcia.
10. W kształceniu taktycznym wyróżnić problematykę:
- a/ organizację wojsk /własnych i przeciwnika/ oraz normy i dane taktyczno-techniczne, które należy realizować na każdym roku studiów w formie seminarium zaliczeniowego;
 - b/ działania wojsk własnych i przeciwnika, które należy realizować w oparciu o niepełny cykl dydaktyczny: - wykład plus seminarium np.: w odniesieniu do tematu "Działania piechoty w natarciu"; lub sam wykład /"Przewóz wojsk transportem kolejowym"/; lub tylko seminarium /"Działania batalionu piechoty w warunkach szczególnych"/;
 - c/ prace dowódców, którą realizować w oparciu o pełny cykl dydaktyczny:
 - wykład plus ćwiczenie plus kolekwium /"Drużyna piechoty w natarciu"/;
 - wykład plus seminarium plus ćwiczenie plus kolekwium /"Pluton piechoty w obronie"/;
 - wykład plus seminarium plus ćwiczenie grupowe plus ćwiczenie taktyczne plus kolekwium /"Działania plutonu dowodzenia baterii w natarciu"/.
11. Zajęcia programowe ze szkolenia taktycznego prowadzić w ten sposób, aby inspirowały do pogłębiania wiedzy i umiejętności, budziły autentyczne zainteresowanie i powodowały głód wiedzy. Pogłębianie wiedzy i umiejętności zasadnicze

winne odbywać się na drodze samokształcenia i nauce własnej nieobowiązkowej i kierowanej..

12. Zasadniczym etapem zdobywania określonej wiedzy praktycznej przez podchorążych jest pobyt w jednostce wojskowej w czasie 7 semestrów studiów. Ale aby pobyt w jednostce był bardziej efektywnie wykorzystany, zdaniem autora, należy treści praktyki podchorążych dostosować do warunków działalności służbowej jednostki wojskowej. Jednym słowem podchorążego w czasie praktyki skierować należy do jednostki wojskowej i na stanowisko służbowe, które obejmie po ukończeniu uczelni. Opinia i ocena praktyki podchorążego winna mieć zasadnicze znaczenie podczas wystawiania ogólnej oceny przydatności absolwenta do zawodowej służby wojskowej.
13. Utrwalanie wiedzy i umiejętności w działalności służbowej dowódców plutonów i baterii zdobytych przez absolwentów w szkole winno, zdaniem autora, być realizowane poprzez:
- kontynuowanie edukacji ze szkoły w jednostce;
 - doskonalenie w posługiwaniu i wykorzystaniu sprzętu bojowego;
 - przekazywanie spostrzeżeń i uwag służących uczelni w podnoszeniu efektywności kształcenia i doskonalenia procesu dydaktycznego szkoły.
14. Katedra Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb jako wiedząca i integrująca proces kształcenia w uczelni winna prowadzić w wymiarze ograniczonym:
- wykłady monograficzne przez kadre kierowniczą i naukową katedry, np.: "Taktyka i technika wojsk rakietowych i artylerii", "Tendencje i perspektywy rozwoju wojsk rakietowych i artylerii", "Komputeryzacja artylerii" itp.

- proseminarium /tylko dla podchorążych II roku studiów w celu przygotowania do pisania prac przejściowych i dyplomowych oraz do własnej publikacji/ prowadzone przez kadrę naukową Katedry np.: "Publicystyka artyleryjska", "Zasady pisania artykułów", "Problematyka prac badawczych" itp.

15. Dla podkreślenia rangi kształcenia taktycznego należy szkolenie taktyczne po ukończeniu każdego roku studiów zakończyć egzaminem, którego ocena miałaby decydujący wpływ na ogólną roczną ocenę podchorążego.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony w niniejszej pracy model kształcenia taktycznego podchorążych stanowi część procesu dydaktycznego woselni artyleryjskiej. Procesu, który podlega nieustannej ewolucji, na którą mają wpływ zmieniające się czynniki procesu dydaktycznego /wykładowy, podchorążowie, środki dydaktyczne oraz warunki miejsca i czasu w jakich proces przebiega/. Jak każdy proces podlegający nieustannym zmianom, tak i proces nauczania i uczenia się musi być kontrolowany, odpowiednio sterowany i ciągle doskonalony. Propozycje usprawnienia tego procesu mogącego przyczynić się do podniesienia poziomu praktycznego przygotowania podchorążych do ich przyszłych funkcji zawodowych, były zasadniczym motywem podjęcia, przez autora, niniejszej rozprawy⁴⁴.

Są również w procesie dydaktycznym reguły w swych głównych założeniach niezmiennie, są to zasady nauczania i uczenia się. Świadome i aktywne przyswajanie wiedzy, stopniowanie trudności oraz jedność teorii i praktyki są jednymi z nich. Przedstawiony w pracy cykl dydaktyczny ma ambicje spełnić treści tych zasad. I mimo, że nie jest modelem absolutnie nowym jest już częściowo realizowany w szkoleniu taktycznym. Chodzi o wspólne działanie wykładowców i podchorążych, które rozpoczyna się informacją /wykładem/ a kończy się realizowaniem.

44 "Począwszy od roku szkolnego 1965 - 66 wdrożyć przyjęty model studiów przeniesionych w WSO. W pełni wykorzystać walory studiów przeniesionych dla podniesienia poziomu praktycznego przygotowania podchorążych do ich przyszłych funkcji zawodowych.

Ugruntować wiedzę, rolę szkolenia taktycznego ..."
/Biuletyn MBN do szkolenia szl. strzeżonych PRL w roku 1965 -
Warszawa 1964, pkt. 44, str. 39/

Jest to zgodne z naturą ludzką. Podchorąży rozliczeni z wiedzy widzi swoją wartość jako jednostki w określonej społeczności /działanie, plutonie, baterii/. Jest to również moment dopingujący do solidnej pracy.

Przedstawiona problematyka tematyka szkolenia taktycznego, z podziałem na poszczególne lata studiów, zaproponowana przez autora znalazła swe odbicie w opracowywanych nowych programach kształcenia uczelni.

Niezależnie od przedstawionych i oszczędnie wdrażanych postulatów usprawnienia procesu kształcenia taktycznego celowe i pożyteczne wydaje się podjęcie i kontynuowanie w dłuższym okresie czasu, badań wpływu zaproponowanego modelu na jakość działalności służbowej absolwentów uczelni, którzy byli objęci tą formą kształcenia taktycznego. Lepsze przygotowanie absolwentów, potwierdzone wymiernymi efektami ich pracy w jednostkach wojskowych to ostateczna weryfikacja dla modelu kształcenia taktycznego.

Autor wyraża nadzieję, że wyniki tej pracy stanowią będą przyczynek do rozwoju dalszych badań nad kształceniem taktycznym w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. J. Bema zarówno w aspekcie metodologicznym jak i merytorycznym. Jeśli jednak sformułowane wnioski i propozycje okażą się choć w części przydatne w doskonaleniu procesu kształcenia w uczelni - to sadanie, jakie przywlecało podejmowaniu wysiłku badawczego - można będzie uznać za zrealizowane.

BIBLIOGRAFIA

1. "Aktualny stan, zadania i kierunki doskonalenia form i metod szkolenia taktycznego podchorążych wyższych szkół oficerskich", Wyd. WSOZ - Wrocław 1981 r..
2. DOGUSZ I. - "Wybrane zagadnienia pedagogiki wojskowej" Wyd. MON - Warszawa 1969.
3. Grzegorek A. - "Szkolenie zintegrowane - metoda czy Kotlicki S. forma?", PwL Nr 1/81.
4. "Idea zintegrowanego szkolenia podchorążych WSO". Materiał na posiedzenie Kolegium Komendantów WSO. Materiał powielony WSO/WPL - Koszalin 1980.
5. "Instrukcja o organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Wyd. MON - Warszawa.
6. "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego, cz. II Metodyka nauczania", Wyd. MON - Warszawa 1976.
7. Jura J. - "Model studiów wyższych szkół oficerskich", Wyd. PwL nr 3/80.
8. Kwietlińska Z. - "Wybrane zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej", Wyd. PWN - Warszawa 1967.
9. Kruszewski K. - "Kształcenie w szkole wyższej", Wyd. PWN - Warszawa 1973.
10. Kupisiewicz Cz. - "Podstawy dydaktyki ogólnej", Wyd. PWN - Warszawa 1973.
11. Leja L. - "Unowocześnienie infrastruktury dydaktycznej", Wydanie naukowe Uniwersytetu A. Mickiewicza - Poznań 1976.

12. Offiziershochschule der Landstreitkräfte "Krust Thalmann",
Schriftenreihe, Heft 22, 1980.
13. Okoń W. - "Elementy dydaktyki szkoły wyższej",
Wyd. PWN - Warszawa 1971.
14. Okoń W. - "Słownik pedagogiczny", Wyd. PWN - Warzawa
wa 1975.
15. Olesowski S. - "Cykl dydaktyczny w szkoleniu taktycznym
podchorążych WSOWRKA" - massynopia powie-
lony - Toruń 1982.
16. Pawlus Cz.
Szumor R.
Urliński R. - "Wybrane problemy systemu kształcenia
nowoczesnego dowódcy - inżyniera artylerii
w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakie-
towych i Artylerii in. gen. J. Bema
w latach osiemdziesiątych" - rozprawa
doktorska, Wyd. ASG WP - Warszawa 1978.
17. Pieter J. - "Zarys metodologii pracy naukowej",
Wyd. PWN - Warszawa 1975.
18. Pieter J. - "Z zagadnień pracy naukowej", Wyd.
Ossolineum - Wrocław 1974.
19. Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych
wyższych szkół oficerskich", Wyd. MON ZSsW - Warszawa 1981.
20. Praca zbiorowa - "Wszechstronny system przygotowania nowoczesnego
Komisji Rady
WSsW
go dowódcy", Wyd. ASG WP Warszawa 1975.
21. Praca zbiorowa - "System dydaktyczny", Wyd. PEWS - Warszawa
pod redakcją
W. Okonia
1972.

22. Praca zbiorowa - "Słownik języka polskiego", Wyd. PWN - pod redakcją W. Doroszewskiego - Warszawa 1968.
23. "Podstawy metodologii budowy programów kształcenia w wyższych szkołach wojskowych", Materiały na IV Międzynarodową konferencję naukową dydaktyki innowacyjnej wyższego szkolnictwa wojskowego, Wyd. WAT - Warszawa 1980.
24. "Program działania w zakresie doskonalenia i rozwoju wyższego szkolnictwa wojskowego w latach 1976 - 80 oraz dwięćdziesięcioleciu 1984 - 90". Materiał na Radę Wojskową MON - Warszawa, lipiec 1981.
25. "Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych wyższych szkół oficerskich", Wyd. MON ZSRR - Warszawa 1981.
26. "Program prowadzenia ćwiczeń taktycznych i strzelania artylerii naziemnej", Wyd. MON - Warszawa 1976.
27. "Program studiów Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii", Wyd. WSOWRIA - Toruń 1987.
28. "Program studiów Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii", Wyd. WSOWRIA - Toruń 1970.
29. "Program kształcenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii", Wyd. WSOWRIA - Toruń 1972.
30. "Program kształcenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii", Wyd. WSOWRIA - Toruń 1976.
31. "Program kształcenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii", Wyd. WSOWRIA - Toruń 1983.
32. Szumer B. - "Doskonalenie procesu kształcenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. J. Bema w świetle potrzeb w latach 1980-90", /rozprawa

- doktoraka/, Wyd. ASO WP - Warszawa 1978.
 33. "Treści kształcenia w szkole wyższej", wyd. WAP, IPNPTISW,
 - Warszawa 1983.
 34. Tymowski J. - "Studia przeniennne", Dydaktyka szkoły
 wyższej Nr 2/76.
 35. Urliński R. - "Studia przeniennne podchorążych",
 Myśl wojskowa Nr 4/80.
 36. "Współczesne myślenie wojskowe", Wyd. WAP - Warszawa 1973.
 37. Zborowski I. - "Nauka własna studenta", Wyd. PWN -
 Warszawa 1976.
 38. Zapiór J. - "Skuteczność kształcenia słuchaczy wyż-
 szych szkół oficerskich", Myśl wojskowa
 Nr 12/80.
 39. Zinowiew S.J. - "Proces dydaktyczny w radzieckiej szkole
 wojskowej", Wyd. PWN - Warszawa 1971.
 40. Żak St. - "Studia przeniennne jako forma kształcenia
 podchorążych wyższych szkół oficerskich"
 /rozprawa doktorska/, Wyd. MDN ZSSR -
 Warszawa 1982.

ZALĄCZNIKI

1. Główny cel kształcenia w WSOWRIA w programach studiów 1967 - 1983.
2. Zestawienie ilościowe godzin przedmiotów kształcenia w ramach Katedry Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb.
3. Udział szkolenia taktycznego w całokształcie kształcenia podchorążych WSOWRIA /wg. "Programu kształcenia podchorążych WSOWRIA - wydanie 1983 r./.
4. Działy kształcenia w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Rakietowych i Artylerii.
5. Zasady, metody, formy nauczania i uosobienie się TAKTYKI w WSOWRIA.
6. Ankieta do dowódców jednostek wojskowych z prośbą o ocenę szkolenia taktycznego w WSOWRIA.
7. Ankieta skierowana do podchorążych WSOWRIA z prośbą o ocenę szkolenia taktycznego.
8. Ankieta skierowana do kadry dydaktycznej i dowódczej WSOWRIA z prośbą o ocenę szkolenia taktycznego.
9. Ankieta skierowana do absolwentów WSOWRIA z prośbą o ocenę szkolenia taktycznego.

GLÓWNIK CHŁ. KSZTAŁCENIA W WSOWRRIA W PROGRAMACH STUDIÓW 1967 - 1963

1967	1970	1973	1970	1963
<p>wyszkolící oficers wojsk rakietowych i artylerii teo- retycznie i prak- tycznie przygo- towanego do wyko- niania podległych pododdziałom kół- dego sadzenia be- jawego, oraz do kierowania proce- sem szkolenia i wychowania pod- ległych żołnierzy</p>	<p>wyszkolící oficers, inżyniera-dowódcę wojsk rakietowych i artylerii teore- tycznie i prak- tycznie przygoto- wanego do dowodze- nia plutonem, a po nabyciu prakty- ki w jednostce, bez specjalnego przeszkolenia - do dowodzenia ba- terią, oraz do kierowania proce- sem szkolenia i wychowania podle- głych żołnierzy</p>	<p>wyszkolící oficers, inżyniera-dowódcę wojsk rakietowych i artylerii teore- tycznie i praktycz- nie przygotowa- nego do dowodzenia plutonem i zapoz- nanego z wiedzi- wościami pracy dowódcy baterii, kierowania proce- sem szkolenia i wychowania pod- ległych żołnierzy oraz do permenen- tznego osłuszkowa- nia</p>	<p>wyszkolící oficers o wyszkoleniu, mark- sistewko-lenino- wskich walersach ideowo-politycz- nych, dowódcę- inżyniera wojsk rakietowych i artylerii zdol- nego do pełnienia funkcji dowódczej na stanowisku do- wódcy plutonu i baterii, kiero- wania ogniem ba- terii, proce- sów szkolenia i wy- chowania podleg- łych żołnierzy oraz do systema- tycznego podno- szenia swoich kwalifikacji</p>	<p>Głównym celem działalności dy- daktyczno-wycho- wawczej uczelni jest wzmacnienie na przygotowanie absolwentów do służby oficer- skiego w wojskach rakietowych i artylerii na sta- nowiska dowódców baterii. Proces kształce- nia należy reali- zować w taki spo- sób aby jego kluczowy efekt stanowił pełne odbiicie sylwetki oficera artylerii- sty przewidziane- jnej w charakterys- tyce osobowo- wowej absolwen- ta WSOWRRIA</p>

ZESTAWIENIE ILOŚCIOWE GODZIN PRZEDMIOTÓW KSZTAŁCENIA
W RAMACH KATEDRY TAKTYKI RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB

Dział	Przedmiot	PROGRAMY STUDIÓW W ROKU:														
		1967			1970			1972			1975			1981		
		Ilość godzin razem	Ilość godzin teoretycznych	Ilość godzin praktycznych	Ilość godzin razem	Ilość godzin teoretycznych	Ilość godzin praktycznych	Ilość godzin razem	Ilość godzin teoretycznych	Ilość godzin praktycznych	Ilość godzin razem	Ilość godzin teoretycznych	Ilość godzin praktycznych			
Kierunkowy	ogólnotaktyczny	46	30	16	37	25	12	53	31	22	70	51	19	30	19	11
		707	238	409	569	167	402	630	220	400	480	86	394	270	98	172
		180	2	178	180	180	180	188	2	186	170	6	161	220	6	214
		1209			1017			1130			914			910		
		4541			4180			4410			3900			3948		
Spezialno-bajowy																
		27%		24%		26%		23,4%		23%						

PROGRAM KSZTAŁCENIA

D - Z - I - A - t - u - K - S - Z - T - A - z - C - E - N - I - A

O G Ó L N Y

B L O K I

- SPOŁECZNO-POLITYCZNY
- Filozofia marksistowska.
- Ekonomia politt.
- Wyb. probl. nauk. kom.
- Wyb. probl. historii Polski
- Wyb. probl. hist. wojskow.
- Wyb. probl. psch. i ped.
- Praca part. - polit.
- Mych. estēt.

- OGÓLNOKSZTAŁCĄCY
- Matematyka.
- Fizyka.
- Chemia.
- Język ros.

- OGÓLNOŚKONY
- Regulaminy i ceremoniał wojskowy.
- Musztra.
- Szkolenie strzeleckie.
- Szkolenie fizyczne.

- OGÓLNO-TAKTYCZNY
- Taktyka ogólna.
- Taktyka i technika rozł. wojsk i służb:
- OPL.
- OTK.
- M. inż.
- M. chem.
- Łączn. i tajn.
- Podstawy dowodzenia

- UZUPEŁNIĄCY
- Topografia i geogr. woj.
- Szkolenie samochod.
- Gospodarka i zabezpiecz.
- Tytułowe wojsk
- Przepisy wojskowe.

K I E R U N K O W Y

B L O K I

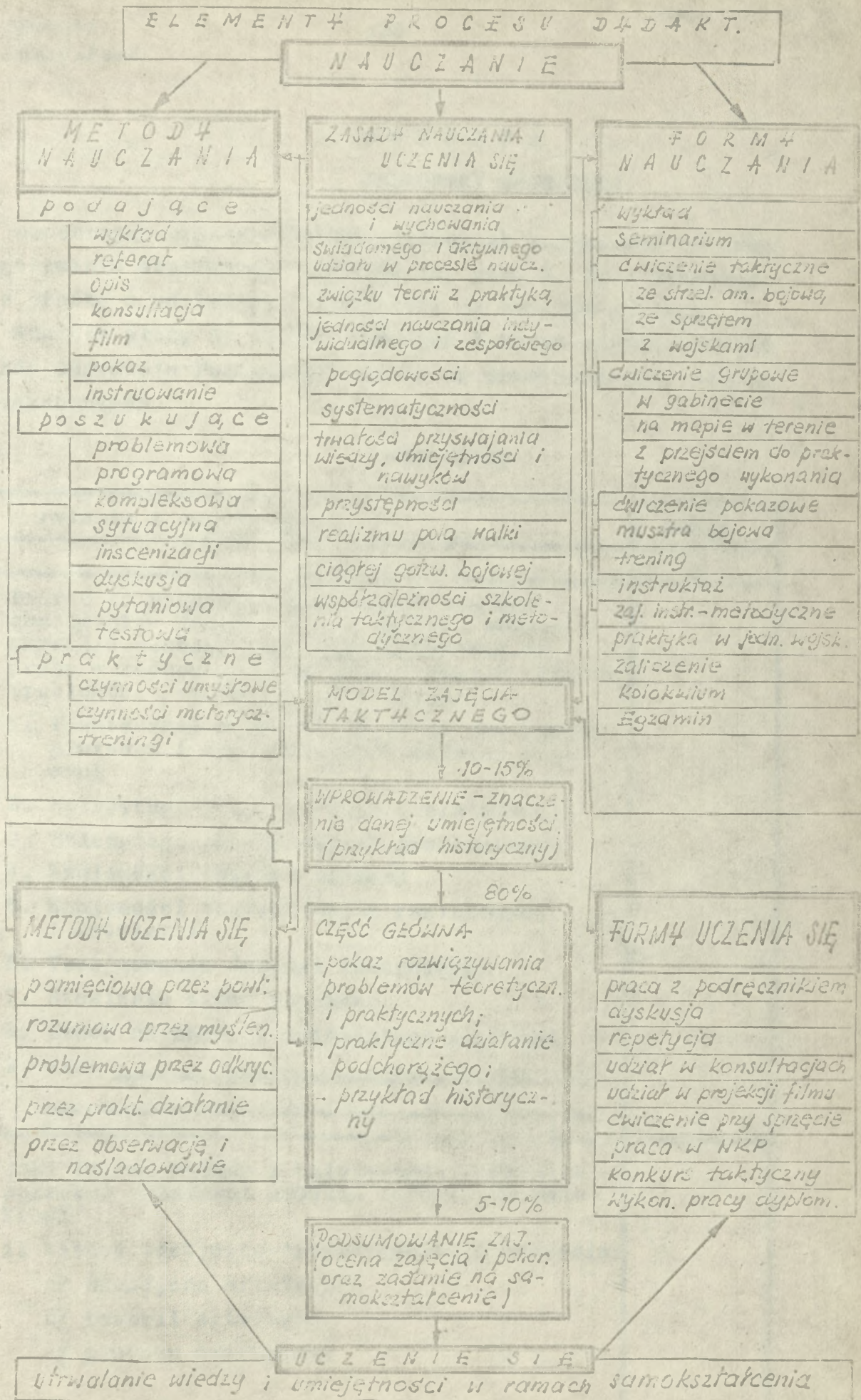
- TAKTYCZNO-SPECJALNY
- Taktyka artylerii
- Rozpoznanie art.
- Działalozny.

- OGNIOWY
- Strzelanie artylerii naziemnej.
- Topogedezja.

- TECHNICZNO-SPECJALNY
- Budowa i eksploatacja sprzętu art.
- Elektro-technika.

S P E C J A L N O - B O J O W Y

B L O K I

METODA UCZENIA SIĘ

- pamięciowa przez powt.
- rozumowa przez myślen.
- problemowa przez odkryc.
- przez prakt. działanie
- przez obserwację i naśladowanie

UCZENIE SIĘ

utrwalanie wiedzy i umiejętności w ramach samokształcenia

FORMY UCZENIA SIĘ

- praca z podręcznikiem
- dyskusja
- repetycja
- udział w konsultacjach
- udział w projekcji filmu
- ćwiczenie przy sprzęcie
- praca w NKP
- konkurs taktyczny
- wykon. pracy dyplom.

Druk: POW-10 Nr Z. P. 32
 z dn. 85.05.31

Zasady, metody, formy nauczania i uczenia się TAKTYKI w WSOWRIA

D O W Ó D C A

JEDNOSTKI WOJSKOWEJ

Doceniając opinie dowódców jednostek wojskowych na temat przygotowania absolwentów WSOWR1A im. gen. J. Bema zwracamy się z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania ankiety.

Ankieta służy do celów naukowych i winna odzwierciedlać poglądy Obywatela Pułkownika oparte na doświadczeniu, wiedzy i przekonaniach.

Dziękujemy

Lp	Pytania i odpowiedzi	Uwagi
1	2	3
1	<p>Biorąc za podstawę działalność służbową absolwentów WSOWR1A z lat 1975-80 proszę określić słabość ich w przygotowaniu do pracy w jednostce wojskowej i jakich dotyczy problemów: /odpowiedź podkreślić/</p> <ol style="list-style-type: none">1. Praktycznej pracy a zwłaszcza dowodzeniu plutonem i zabezpieczeniu działań bojowych2. Należytego przygotowania teoretycznego3. Należytego przygotowania praktycznego4. Znajomości taktyki ogólnej5. Znajomości taktyki wojsk rakietowych i artylerii6. Podejmowaniu decyzji taktycznych7. Stawianiu zadań bojowych8. Pracy na mapie i dokumentach bojowych9. Inne _____	
2	<p>Jaki zakres wiedzy i umiejętności powinien opanować absolwent WSOWR1A /odpowiedź podkreślić/</p> <ol style="list-style-type: none">1. Wiedza taktyczno-artyleryjska do szczebla:<ol style="list-style-type: none">a/ dywizjonu artylerii;b/ baterii artylerii;c/ plutonu artylerii.	

1	2	3
	<p>2. Umiejętności taktyczno-techniczne do szerebla:</p> <ul style="list-style-type: none">a/ dywizjonu artylerii;b/ baterii artylerii;c/ plutonu artylerii <p>3. Którą koncepcję kształcenia taktycznego uważa Obywatel za słuszniejszą? /odpowiedź podkreśl/</p> <ul style="list-style-type: none">1. Utrzymać równe proporcje przygotowania teoretycznego i praktycznego2. Należy więcej czasu poświęcić na kształcenie teoretyczne, mniej na praktyczne3. Należy mniej czasu poświęcić na kształcenie teoretyczne, więcej na praktyczne4. Proszę przedstawić własną koncepcję <hr/> <hr/> <hr/>	

A N K I E T A

Katedra Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb pragnąc doskonalić proces kształcenia taktycznego podchorążych naszej uczelni zwraca się z prośbą do podchorążych o udzielenie odpowiedzi na pytania ankiety. Ankieta jest anonimowa. Przed udzieleniem odpowiedzi prosimy przeczytać całość ankiety.

Dziękujemy

1. Czy sposób przekazywania wiedzy taktycznej jest właściwy?
/podkreśl odpowiedź/
a/ tak;
b/ nie;
c/ nie wiem
2. Czy najwięcej wiedzy taktycznej można zdobyć na:
/odpowiedź podkreśl/
a/ wykładzie;
b/ seminarium;
c/ zajęciu pokazowym;
d/ ćwiczeniu taktycznym;
e/ kolokwium /egzaminie/;
3. Czy oceny ze szkolenia taktycznego są zgodne z samooceną?
/odpowiedź podkreśl/
a/ tak;
b/ są zawyżone;
c/ są заниżone;
4. Kiedy oceniać wiedzę taktyczną? /odpowiedź podkreśl/
a/ bardzo często;
b/ często;
c/ okresowo;
5. Jaką metodę okresowego sprawdzenia wiedzy stosować?
a/ kolokwium;
b/ praca pisemna;
c/ pytania kontrolne;
d/ rozmowa z wykładowcą;
e/ test - egzamin;

6. Co nowego wprowadziłbym do szkolenia taktycznego?

WSOWRIA
KATEDRA TAKTYKI RWIS

OBYWATEL

KATEDRA /CYKL/

Katedra Taktyki RWIS pragnąc doskonalić proces kształcenia taktycznego podchorążych WSOWRIA zwraca się do doświadczonej kadry dydaktycznej i dowódczej z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytanie ankiety.

Przed udzieleniem odpowiedzi prosimy uważnie przeczytać całą ankietę. Ankietę proszę zdać do Katedry Taktyki RWIS do dnia 31.01.1983 r.

Dziękujemy

1. Jaki Waszym zdaniem winien być podział procentowy kształcenia z rozliczeniem na następujące bloki przedmiotowe?

a/ społeczno - polityczny	<input type="text"/>	dział ogólny	<input type="text"/>
b/ ogólnokształcący	<input type="text"/>		
c/ ogólnowojskowy	<input type="text"/>	dział kierunkowy	<input type="text"/>
d/ ogólnotaktyczny	<input type="text"/>		
e/ uzupełniający	<input type="text"/>	dział specjalno-bojowy	<input type="text"/>
f/ taktyczno-specjalny	<input type="text"/>		
g/ ogniowy	<input type="text"/>		
h/ techniczno - specjalny	<input type="text"/>		<input type="text"/>
RAZEM	100%		100%

2. Jaki Waszym zdaniem powinien być podział procentowy kształcenia w poszczególnych blokach przedmiotowych z podziałem na lata studiów?

BLOKI PRZEDMIOTOWE	LATA STUDIÓW			
	I	II	III	IV
a/ społeczno - polityczny				
b/ ogólnokształcący				
c/ ogólnowojskowy				
d/ ogólnotaktyczny				
e/ uzupełniający				
f/ taktyczno-specjalny				
g/ ogniowy				
h/ techniczno-specjalny				

3. Jak Waszym zdaniem realizować kształcenie taktyczne /realizowane w Katedrze Taktyki RWiS/ na poszczególnych latach studiów?

PRZEDMIOTY KSZTAŁCENIA TAKTYCZNEGO	LATA STUDIÓW			
	I	II	III	IV
1	2	3	4	5
Taktyka ogólna				
OPL				
OTK				
Wojska inżynieryjne				
Wojska chemiczne				
Łączność i tajne dowodzenie				
Podstawy dowodzenia				
Gospodarka i zabezpieczenie tylne wojsk				
Taktyka artylerii				

1	2	3	4	5
Rozpoznanie artyleryjskie				
Działoczymy				
Egzaminy				
RAZEM				

4. Jaką Waszym zdaniem należy realizować główną problematykę kształcenia taktycznego podchorążych w poszczególnych latach studiów?

I ROK
II ROK
III ROK
IV ROK

5. Czy Waszym zdaniem istnieje potrzeba przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych /głównych/? /odpowiedź proszę podkreślić/

a/ tak;

b/ nie;

c/ nie wiem /nie mam zdania/

6. Jeśli sądzicie, że ćwiczenia taktyczne - główne winny być realizowane to prosimy określić, jakie i na którym roku studiów?

I ROK
II ROK
III ROK
IV ROK

A N K I E T A

Katedra Taktyki Rodzajów Wojsk i Służb WSOWR1A pragnąc doskonalić proces kształcenia taktycznego podchorążych naszej uczelni zwraca się do obywatela - absolwenta z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania ankiety.

Ankieta jest anonimowa.

Przed udzieleniem odpowiedzi prosimy przeczytać całość ankiety.

Dziękujemy

1. Czy w toku wykonywania obowiązków służbowych napotykaliście na trudności z zakresu wiedzy taktycznej?

/odpowiedź podkreśl/

a/ tak;

b/ nie;

2. Jeśli odpowiedziałeś twierdząco to prosimy zaznaczyć czego dotyczyły w trudności:

- organizacji armii obcych; - znajomości norm taktycznych armii obcych; - znajomości działania wojsk obcych; - znajomości organizacji wojsk własnych; - znajomości norm taktycznych wojsk własnych; - znajomości zasad działania wojsk własnych; - znajomości taktyki ogólnej; - znajomości taktyki artylerii; - znajomości taktyki rodzajów wojsk i służb; - w znajomości zabezpieczenia działań bojowych wojsk własnych; - w pracy na mapie i dokumentach bojowych; - w podejmowaniu decyzji taktycznych; - w stawianiu zadań bojowych; - w dowodzeniu pododdziałem; - w pogłębianiu wiedzy drogą samokształcenia; - inne przyczyny: - -	

3. Czy przyswajanie wiedzy taktycznej w uozelni sprawiło
Wam trudności? /odpowieź podkreśl/

- a/ tak;
- b/ nie

4. Jeśli odpowiedziałeś twierdząco to prosimy podać:
Jakie są Waszym zdaniem przyczyny trudności w opanowaniu
wiedzy taktycznej przekazywanej w uozelni?
/Podajemy kilka przykładów przy czym - najważniejsze
zaznacz "x"/

1.	Zaostrzyć kryteria naboru kandydatów do szkoły;	
2.	nie "nadażających" zwalniać ze szkoły;	
3.	zmienić program kształcenia taktycznego;	
4.	stworzyć lepsze warunki do nauki;	
5.	zmienić system przekazywania wiedzy;	
6.	przekazywać więcej wiedzy teoretycznej;	
7.	przekazywać mniej teorii, a więcej praktycznych zajęć;	
8.	w słabej wymagalności w szkoleniu;	
9.	inne	
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		

Wydrukowano w 5 egz.
Egz. 1-5 ASG
Wyk. ppłk Radziński
Druk: EK
Dnia: 85.04.30
Nr masz. PF 116/W

